Józef Geresz

Międzyrzec Podlaski

Historia i tożsamość miasta

MIĘDZYRZEC PODLASKI 2012

Józef Geresz

Międzyrzec Podlaski

Historia i tożsamość miasta

Międzyrzec Podlaski Historia i tożsamość miasta

© Copyright by Józef Geresz, 2012

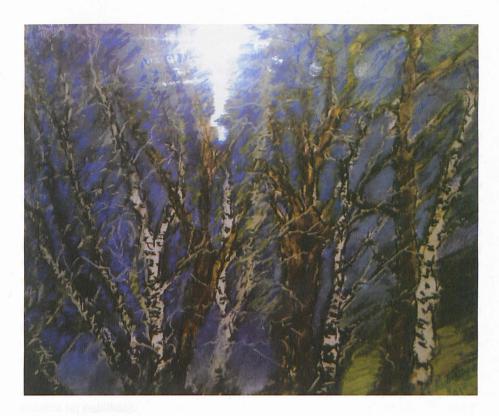

Miejska Biblioteka Publiczna Biała Podlaska

5 12 4 2 5 3 20 0 0 0 0 3 ¹

Skład komputerowy, druk i oprawa:

Pejzaż podlaski – Ziemia łez i krzyży.

.....

Pejzaż podlaski – to nie tylko "Laski, piaski, rozlewiska i karaski"

Wielokropek niech myślenie wspiera A książka Józefa Geresza tę prawdę zawiera Bogaty pejzaż, tu w pamięci utrwalony I na barwnych kliszach dla potomnych zostawiony.

Dziś podlaska kraina gospodarczo uboga o największym bezrobociu i małej dochodowości ale o patriotycznej aktywności i przedsiębiorczości Głęboko wierząca w Boga.

Gdy do tych wartości dołączymy międzyrzeckie walory – czyste powietrze mało hałasu, urokliwą wodę, nieskażone środowisko okoliczne lasy, grzyby, jagody, ścieżki zdrowia szlaki turystyczno-historyczne, jeziorka rozlewiska, rekreacje sportowe, kulturę i zdrowie To każdy powie – dziękujemy Dziękujemy ci Panie za to co mamy i posiadamy!

A na dalszą kulturę i historyczne peany Pana Józefa Geresza cierpliwie czekamy W myśl rzymskiej zasady: "Historia vitae magistra est" bez fałszu, prawdziwa, która niczego nie ukrywa.

Z ukłonem od autora różnych rymów i obrazów

Kazimierz Kubiszyn Międzyrzec Podlaski ul. Wiejska 46

Wstęp.

Publikacja "Międzyrzec Podlaski – Historia i tożsamość miasta" to wydawnictwo albumowe, przeznaczone dla szerokiego kręgu czytelników. Zawarte w książce treści i barwne fotografie mają służyć popularyzacji wiedzy o naszym 600 letnim grodzie, mogą pełnić również rolę informacyjną dla turystów krajowych i zagranicznych.

Wydawnictwo adresowane jest także do byłych mieszkańców Międzyrzeca żyjących obecnie gdzie indziej, którzy jednakże pielęgnują w swym sercu wspomnienia z dzieciństwa i lat młodzieńczych.

Autor pragnął ukazać najciekawsze i najważniejsze miejsca i osoby, które świadczą o historii i niepowtarzalnym klimacie miasta, o jego tożsamości. Stąd się wziął pomysł zestawienia historii i współczesności, obrazu przeszłego – żywego dziedzictwa kulturowego i obrazu teraźniejszego.

Wstępem do części wizualnej jest krótki rys historyczny, który pozwala prześledzić proces tworzenia się struktury miejskiej począwszy od pierwszych właścicieli miasta, aż po czasy współczesne.

Uzupełnieniem treści fotograficznych jest zwięzła informacja o najważniejszych zabytkach międzyrzeckich w wersji dwujęzycznej.

Kończy publikację reklama sponsorów, co może sprzyjać rozwojowi miasta. Autor chciałby złożyć serdeczne podziękowania osobom, które przyczyniły się do powstania tej publikacji:

- P. Grzegorzowi Chmielewskiemu
- P. Joannie i Andrzejowi Gosiom
- P. Burmistrzowi Arturowi Grzybowi and a postadował z late 1552 / 4, można ustalić
- Ks. infułatowi Kazimierzowi Korszniewiczowi
- P.P. Marcie i Wojciechowi Kotom
- P. Waldemarowi Krupie
- P. Kazimierzowi i Norbertowi Kubiszynom
- P. Mirosławowi Kulikowi
- P. Edwardowi Leszczyńskiemu
- Ks. Pawłowi Madalińskiemu
- P. Czesławowi Miazdze
- P. Kazimierzowi Mikołajczakowi
- P. Markowi Maleszykowi
- P. Sławomirowi Karczewskiemu
- P. Arturowi Kozakowi
- P. Wiesławowi Kozaczukowi
- P. Beacie Zgorzałek

Pierwsza wzmianka o Międzyrzecu Podlaskim pochodzi z 1390 r. Wówczas był on wsią prywatną, położoną obok drugiej wsi - Stołpno. Dokładna data uzyskania praw miejskich nie jest znana. Ze źródeł historycznych wynika, że już w 1438 r. Miedzyrzec pozostawał miastem na 104 włókach. Z tego też okresu pochodzi prostokatny Rynek (obecnie Plac Bohaterów Miasta) o wymiarach 102,5 m x 130 m. Wiadomo również, iż w 1442 r. istniała Rada Miejska. Przez długi okres czasu miasto leżało na granicy Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego, po stronie Księstwa w powiatach - najpierw drohickim, potem brzeskim i mielnickim. Z dokumentu pochodzacego z 1477 r. wynika, że w mieście było kilka młynów, kilka browarów piwa, komora celna, szkoła parafialna oraz murowany kościół. W roku 1486 Marszałek Wielki Litewski i Starosta Potocki - Jan Zabrzeziński uzyskał, od króla Kazimierza Jagiellończyka, potwierdzenie dla miasta przywileju na odbywanie w nim targów i jarmarków. Międzyrzec odwiedził w 1503 r. król Aleksander Jagiellończyk. Został on uroczyście powitany u bram miasta przez dostojników litewskich. Na początku XVI wieku (ok. 1511 r.) właściciele miasta przekroczyli graniczną rzekę Krznę i założyli Międzyrzec - Nowe Miasto, tuż za rzeką (obecnie ul. Lubelska). Powstało ono na wzniesieniu przy trakcie do Lublina i Radzynia. Wiadomo też, że w 1534 r. w tej cześci miasta stanął zamek obronny. Do Międzyrzeca przybyła w 1546 r. mieszana komisja polsko - litewska powołana przez króla Zygmunta Starego w celu wytyczenia granicy między Koroną a Litwą. Komisarze polscy twierdzili, że Nowe Miasto i zamek zbudowane są na gruntach koronnych. Sporu jednak nie rozstrzygnięto. W owym czasie kupcy międzyrzeccy prowadzili handel, docierając nie tylko do Lublina i Chełma, ale nawet (w 1550 r.) do Drohobycza. Handlem zajmowali się również właściciele miasta. Od 1561 r. zboże międzyrzeckie dostarczano regularnie statkami rzecznymi do samego Gdańska. Z Księgi Miejskiej, pochodzącej z lat 1558-74, można ustalić obraz ówczesnego rzemiosła. W mieście funkcjonowali: krawcy, zdunowie, młynarze, miecznicy i piwowarzy, cechy rzemieślnicze - garncarskie, bednarskie, kołodziejskie itp. W 1562r. w Międzyrzecu istniała już ulica Żydowska. Do 1570r. przedstawiciele wyznania mojżeszowego stali się posiadaczami 1/3 domów przy Rynku Głównym. Żydzi międzyrzeccy zajmowali się również (prócz handlu) przewozem solonych ryb z Chełma do Brześcia. Wiadomo, że w 1598 r. w Międzyrzecu znajdowała się jedyna na Podlasiu warzelnia soli. Założycielem jej był Kanclerz Wlk. Lit. Lew Sapieha. Wg. obliczeń Jerzego Chomickiego, pod koniec XVI w. miasto mogło liczyć ok. 240 domów i 1440 mieszkańców.

Po 1596 r. miasto stawało się okolicznym ośrodkiem unickim, posiadającym dwie cerkwie obrządku grecko-katolickiego. Z dokumentów pochodzących z 1605 r. dowiadujemy się o istnieniu szpitala - przytułku dla ubogich. Opiekowała się nim parafia 5 Braci Męczenników (na Nowym Mieście). Nieco później bo w 1613 r. powstało Bractwo Różańcowe, będące liczącą się w mieście wspólnotą religijno-społeczną, wspierającą się wzajemnie. W 1616 r. Międzyrzec włączony został do województwa podlaskiego. Wg. taryfy poborowej ziemi mielnickiej z 1629r. z Międzyrzeca "według kwitów poboru z szosem dawano złotych 300" (dla porównania - Siedlce dawały tylko 188 złotych). W pierwszej połowie XVII w. do najważniejszych budynków użyteczności publicznej należały: zamek, ratusz z wieżą, szkoła parafialna, szkoła żydowska (najwyższy budynek w mieście), 5 świątyń, 2 szpitale, zajazd tzw.

8

"lubelski", 5 karczm, hale targowe, łaźnia. Miasto miało ponad 12 ulic i 5 mostów. Ulice - Lubelska, Drohicka, Brzeska, Kościelna i Blechowa (gdzie bielono tkaniny) były brukowane. Na głównych traktach wjazdowych stało 5 krytych drewnianych bram. W 1636 r. do Cechu Kowalskiego należeli: stelmachowie, kołodzieje, lasznicy, szklarze, stolarze, powroźnicy, bednarze. Byli również: złotnicy, kuśnierze, garbarze, a nawet puszkarze. W roku 1637 miała miejsce próba utworzenia pod patronatem Akademii Krakowskiej szkoły średniej. Na zamku Międzyrzeckim (1639) przygrywała nadworna kapela muzyczna, w skład której wchodzili wysoko kwalifikowani muzycy. Dzięki wydanej przez właściciela miasta Jana Daniłowicza - Podskarbiego Wielkiego Koronnego, specjalnej instrukcji porządkowej (1644), znacznie poprawiła się czystość, estetyka i bezpieczeństwo w mieście. W 1643 r. Podstarości Międzyrzecki, wydał rozporządzenie o brukowaniu Rynku Głównego. Pracę tę mieli wykonać wszyscy mieszkańcy miasta. Funkcje bankiera na Podlasiu pełnił wówczas Kahał Żydowski, np. wiadomo że w 1647 r. wypłacił on (w dwóch ratach) Akademii Bialskiej roczne procenty od sum przez nią lokowanych.

Miasto bardzo ucierpiało wskutek najazdów Kozaków Chmielnickiego (1648), Szwedów i Siedmiogrodzian (1655-57), a w 1660 r. wojsk moskiewskich. Z lustracji województwa lubelskiego przeprowadzonej w 1661 r. wynika, że znane i cenione piwo międzyrzeckie było wywożone do Lublina i Brześcia. Znalazło to odbicie w literaturze pięknej (Trębecki). Pożar, który wybuchł w 1672 r. strawił sto kilkadziesiąt domów, co stanowiło ponad połowę zabudowy miejskiej. Samorząd miejski, chcąc przywrócić miastu dawną pozycję, doprowadził do otrzymania w 1672r., od właściciela miasta Stanisława Opalińskiego nowych przywilejów dochodowych dla miasta. Pobierano opłaty: brukowe, targowe i pomierne. Opłata tzw. pomierne była pobierana w dni targowe w wysokości 1 gr. od sztuki beczki zboża (różnej miary).

Według rejestru "pogłównego" województwa podlaskiego w 1673 r. Międzyrzec zamieszkiwały 823 osoby (652 osoby w Starym i 171 osób w Nowym Mieście), we dworze mieszkało 27 osób. Około 80 osób było związanych pracą z kościołem parafialnym. Łącznie w mieście mieszkało 930 osób, a Stołpno liczyło 54 mieszkańców. Rejestr z 1674 r. podaje, że w mieście jest 960 osób w tym 207 Żydów (tj. 21,5% ludności). Pod względem liczby mieszkańców Międzyrzec zajmował 3 miejsce w województwie podlaskim - po Bielsku i Siemiatyczach. Kolejny pożar wybuchł w 1680 r., wówczas objął już swoim zasięgiem Nowe Miasto. Miasto w 1699 r. liczyło sobie 229 domów: ok. 1380 mieszkańców. Król August II w 1701 r. potwierdził przywilej miasta na odbywanie w nim jarmarku oraz przyznał nowy przywilej na odbywanie drugiego jarmarku, określając jego termin na dzień św. Idziego. Czas jarmarku wynosił dwa tygodnie. Mogli w nich brać udział również Żydzi i Tatarzy. Handlowano między innymi suknem, futrami, woskiem, ceramiką, wyrobami z drewna, końmi i bydłem. Kolejne straty - spustoszenia w mieście powstały w trakcie 11 wojny północnej (1702-16). W 1711 r. miasto liczyło jedynie 180 domów. Właścicielka miasta Elżbieta Sieniawska obok pałacu rozpoczęła urządzanie parku ogrodu włoskiego. Prace trwały 9 lat (1714-23). Kolejnym właścicielem miasta był od roku 1731 Ks. August Czartoryski. Zachodzi wówczas szereg zmian urbanistycznych i gospodarczych. W 1736 r. właściciel zakazał swobody budów. Od tego czasu budować można było tylko wg planów architekta oraz wg pomiaru placów. W roku 1741 zasiedlane są niektóre puste dotąd place, w 1749 r. otrzymało je 94 gospodarzy. Po wielkim pożarze (1752) przebudowie uległ kościół św. Mikołaja, a w 1761 r. Ratusz. W 1779 r. w mieście odbyły się Wielkie Misje (trwały 19 dni), w których wzięło udział ok. 10.000 ludzi. Według taryfy poborowej z 1775 roku wynika, że Międzyrzec stał się największym miastem na Podlasiu. W 1788 roku na Starym Mieście mieszkało 1606 osób, w tym 717 Żydów, na Nowym Mieście 207 osób - łącznie 1813 mieszkańców. Ludność żydowska w owym czasie stanowiła już 39,5%. W mieście były 424 domy, z tego ponad 350 na Starym Mieście i ponad 50 na Nowym Mieście. 180 domów należało do ludzi nie zajmujących się rolnictwem.

W 1789 r. miasto uzyskało przywilej na odbywanie się w nim 4 jarmarków w ciągu roku. W wieku XVIII miasto nawiedziły dwie wielkie powodzie, ostatnia w 1788 r. U schyłku XVIII wieku, na Rynku zaczęto wznosić murowane, parterowe domy. W 1789 roku stanęło już 38 kamienic, w rok później zbudowano lazaret, a w kilka lat później aptekę.

W czasie Powstania Kościuszkowskiego (1794) przez krótki okres czasu Międzyrzec był siedzibą władz powstańczych województwa podlaskiego. Po III rozbiorze Polski (1796) miasto dostało się pod panowanie Austrii. Przybył do Międzyrzeca garnizon wojskowy oraz urzędnicy austriaccy. Miasto należy wówczas do cyrkułu bialskiego. W 1798 r. uzyskało połączenie pocztowe. W 1800 r. zmarł w Międzyrzecu bardzo znany i zasłużony dla Polski pedagog, ks. Grzegorz Piramowicz, autor elementarza polskiego. Mieszczanie międzyrzeccy odkupili (1802) z rąk dworskich pastwisko zwane "Piaski". Rok 1805 to przebudowa rezydencji Ks. Czartoryskiego - wznosi się klasycystyczny pałac oraz przekształca park. Wskutek nakazu władz austriackich (1807), ze względów sanitarnych cmentarz chrześcijański przeniesiony został poza teren zabudowy (tj. na obecne miejsce), po przeciwnej stronie usytuowano cmentarz żydowski (1810). Wyzwolenie miasta z rąk austriackich nastąpiło w 1809 r. Międzyrzec został włączony do Księstwa Warszawskiego. W 1810 r. miasto zamieszkiwało 2686 osób i były 432 domy. Spośród mieszkańców czuwających nad szkołą parafialną, utworzono w 1810 r. Towarzystwo Szkolne i tzw. Dozór szkolny. Lata 1812-13 dla Międzyrzeca były bardzo ciężkie. Poniesiono wówczas znaczne szkody, wynikłe z obecności w nim wojsk rosyjskich. W 1815 r. Międzyrzec włączony został do Królestwa Polskiego. W czasach Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego w mieście stacjonował już garnizon wojsk polskich. Nowy podatek powiększający dochody miasta, tzw. "spaśne", wprowadzono w 1819 r. Dotyczył wypasu bydła na pastwiskach miejskich. W tymże roku Międzyrzec miał już zapewniony sprzęt do gaszenia pożarów. Stanowiły go 4 sikawki ręczne, 4 stągwie do wody oraz drabina przenośna. Rok ten był również pamiętny ze względu na fakt "ułożenia" pierwszego, przepisowego budżetu miejskiego. Dochody wynosiły 1050 złp, rozchody 1030. W 1822 r. zabroniono Żydom stawiania domów drewnianych, jak też takich, które nie posiadały zatwierdzonego projektu. Miasto, w 1823 r. uzyskało drogę bitą, łączącą je z Warszawą i Brześciem. W tymże roku zbudowano murowany budynek stacji pocztowej oraz budynek "bydłbojnię". Rok 1827 - miasto posiada już 6 porządnych studni publicznych, większość ulic jest wybrukowana, a wszystkie rynsztoki są murowane. Działalność handlową w mieście prowadziło już 90 osób (w tym 12 chrześcijan), od 1827 roku Międzyrzec stał się ponownie najwię-

Zarys dziejów miasta

kszym miastem w województwie podlaskim. Liczył 4609 osób, w tym 3012 Żydów (co stanowiło 65% ludności). Ówczesny wskaźnik procentowy zabudowy murowanej miasta wynosił 29,3%, co dawało pierwszą pozycję miastu w całym województwie. W 1829 roku w mieście funkcjonowało 7 domów zajezdnych, garbarnia, kotlarnia, mydlarnia, wytwórnia kleju i hamernia (huta żelaza). Przez pewien okres czasu, po bitwie, która odbyła się pod Międzyrzecem w okresie powstania listopadowego, miasto było ośrodkiem władz powstańczych. Przebywał tu były prezes rządu, minister spraw zagranicznych, senator oraz 8 generałów. W 1831 r. do miasta wszedł garnizon rosyjski i przebywał tu prawie 78 lat. Wojska rosyjskie przywlokły ze sobą cholerę, której wybuch epidemii w latach 1831-37 zdziesiątkował ludność międzyrzecką. Wielki pożar w 1845 roku pochłonął 722 zabudowania, w tym 301 domów mieszkalnych (147 murowanych), hamernię, olejarnię, 3 młyny, 3 garbarnie, 2 wagi miejskie, 3 kuźnie, 2 łaźnie, 7 wozowni, 39 sklepów, szkołę żydowską, 5 studzien kołowych i 93 parkany. Pożar zatrzymany został dopiero na silnie bronionym moście śluzowym na Krznie. W latach 1846-50 został zbudowany szpital, który istnieje do dnia dzisiejszego. W 1859 r. w centrum miasta zlikwidowano wielki zbiornik wodny, wskutek czego znacznie poprawił się stan zdrowia ludności. W tymże roku odbyły się w mieście uroczystości religijne związane ze sprowadzeniem z Rzymu relikwii św. Wiktora. W ataku powstańców 1863 r. wziął udział między innymi Bolesław Prus. W 1866 r. wydzielono z dóbr hr. Potockich grunta miejskie, uwłaszczono mieszkańców i miasto przestało być prywatnym.

W 1867 r. Międzyrzec uzyskał połączenie kolejowe z Warszawą – Brześciem, a w cztery lata później z Moskwą. W tym też roku ostatnią szkołę polską zamieniono na rosyjską. Na przełomie lat 1874/75 w mieście rozegrały się dramatyczne sceny nawracania Unitów na prawosławie. Unitom zabrano 2 kościoły, które zamieniono na cerkwie prawosławne. W 1886 r. miasto liczyło 11664 mieszkańców, w tym 9285 Żydów, posiadało 599 domów, 20 ulic, 2 sądy, 2 apteki, telegraf, 2 szpitale, 2 młyny parowe, 4 wiatraki, 5 wytwórni wina, Hipotekę, Rejenta, fabryki: octu, zapałek, obsadek, pieców kaflowych, 2 olejarnie, 4 garbarnie, 3 mydlarnie, 2 waciarnie, 2 gremplarnie. Było wówczas 4 lekarzy i 4 felczerów. Rzemieślnicy zrzeszali się w 4 cechach. Po roku 1894, w mieście powstało kilkanaście zakładów szczeciniarskich, głównie eksportujących swoje wyroby. Pierwszy zakład fotograficzny powstał w 1895 roku. Mieszkańcy miasta (1899 r.) zebrali składkę, którą przekazano w ramach pomocy, dla głodujących w Rosji.

Rok 1900, nowy wiek a z nim w mieście nowinka - pierwszy rower firmy "Pegeot". W 1903 roku miasto było podzielone na 5 kwartałów: Stare Miasto, Nowe Miasto, Piszczanka, Kaukaz (Przystańszczyzna), Piaski (Wiatraki). Stołpno było jeszcze wsią. W tymże roku powstał w Międzyrzecu jako pierwszy w zaborze rosyjskim Związek Zawodowy Szczotkarzy, nieco później Związek Zawodowy Garbarzy. W 1904 roku powstało Towarzystwo Straży Ogniowej. Wykaz miejski mówi już o istnieniu 66 fabryk i rękodzielni, w tym 25 warsztatów szczeciniarskich.

Lata 1905-07 były widownią wieców, strajków: robotniczych, chłopskich, szkolnych. Dopiero w 1905 roku Unici uzyskali wolność wyznania i przeszli na obrządek rzymsko - katolicki. W 1907 roku rozparcelowano folwark. Działki otrzymało 335 mieszczan, tym samym powierzchnia miasta uległa znacznemu

zwiększeniu. W tym czasie powstało Spółdzielcze Stowarzyszenie Spożywców. W roku 1910 Międzyrzec liczył już 17620 mieszkańców. Na terenie miasta znajdowały się już 32 szczeciniarnie. Ludność żydowska stanowiła 76% ogólnej liczby mieszkańców. Handel skupiał się głównie na Rynku Głównym, placu u zbiegu Piszczanki z ulicą Kościelną (tzw. Świński Rynek), Rynku Nowego Miasta (tzw. Koński Rynek). Pierwsza naukowa monografia parafii i miasta Międzyrzeca, pióra ks. Pleszczyńskiego ukazała się drukiem w 1911 roku. W 1912 roku otwarto wystawę rolniczą, zorganizowaną przez administratora dóbr, hr. Potockiego. W roku 1913 tuż pod miastem przebiegała granica imperium carskiego. Dwa lata później po ciężkiej bitwie do miasta wkroczył garnizon niemiecki. Wprowadzono godzinę policyjną, kontyngenty oraz sądy polowe. W pobliżu Międzyrzeca założono dwa cmentarze austriacko - niemieckie. Rok 1916 to uruchomienie Elektrowni Miejskiej oraz utworzenie Szkoły Polskiej. 13 listopada 1918 roku POW rozbroiła garnizon niemiecki. W trzy dni później Niemcy napadli na miasto i zamordowali 44 osoby. W 1919 roku, na pamiątkę odzyskania niepodległości przez Polskę, zasadzono na Rynku trzy dęby (jeden z nich zachował się do dzisiaj). W toku wojny polsko - bolszewickiej (1920 roku) w mieście znajdował się punkt dowodzenia gen. Sikorskiego, a później sztab armii gen. Rydza-Śmigłego.

W 1921 r. została otwarta Średnia Szkoła Handlowa. Rok później w mieście założono pierwszą drużynę piłkarską "Huragan". Elektryfikacja miasta rozpoczęła się w 1923 roku. W 1924 roku przeniesiono na Piaski "targowicę zwierząt". W mieście, w 1924 roku zostało powołane do życia Towarzystwo Miłośników Sceny i Muzyki. Od 1925 roku zaczął się ukazywać miesięcznik pod nazwą "Głos Międzyrzecki", w nakładzie 200 egzemplarzy. W tym też roku został wybudowany gmach szkoły podstawowej (podczas jednej zmiany mogło się tu uczyć 700 dzieci) oraz otwarto Spółdzielczą Kasę Stefczyka (istnieje nadal, jako Bank Spółdzielczy). W 1926 roku powołano: Uniwersytet Ludowy, Powiatową Kasę Chorych, Gimnazjum Rady Miejskiej. W 1927 roku otwarto kino "Olimpia" oraz założono II Straż Pożarną. Od tego też roku "Głos Międzyrzecki" stał się dwutygodnikiem. W roku 1928 położono kamień węgielny pod budowę sierocińca i przytułku dla starców (o 29 izbach). Wówczas też mieszkaniec Międzyrzeca Zygmunt Górski został posłem w Sejmie. Miasto, w 1930 roku posiadało: 174 zakłady sortowni szczeciny, 10 garbarni, 4 młyny motorowe, gorzelnię, tartak, fabrykę win owocowych, fabrykę maszyn rolniczych Braci Szejnmel, 2 fabryki obsadek, fabrykę mączki kostnej i 2 drukarnie. Z Międzyrzeca na cały świat wysyłano 330 tys. kg. szczeciny rocznie za ponad 3,5 mln. dolarów. W tym czasie liczba bezrobotnych w mieście była bardzo mała, wynosiła jedynie 60 osób. Rośnie czytelnictwo. W tym czasie zaczęła ukazywać się druga gazeta w języku polskim "Gospodarz Podlaski". W 1933 roku "Głos Międzyrzecki" przemianowuje się na "Głos Powiatu Radzyńskiego", wydawał go zarząd Powiatowy Związku Nauczycielstwa Polskiego, z siedziba w Międzyrzecu. Lustracja z 1934 roku wykazała obecność w mieście 312 zakładów przemysłowych (w tym 218 szczeciniarni) zatrudniających 1600 robotników, 525 zakładów handlowych oraz 469 rzemieślniczych. Reklamowano wtedy w mieście nowinki techniczne jak: odkurzacz elektryczny, czy też automat samopiorący. W 1937 roku wydano zarządzenie nakazujące bezzwłoczną wymianę szpecących reklam i szyldów. Jedynie za dopuszczalne uznano reklamy neonowe i plastyczne. Poprawiła się wyraźnie estetyka miasta. W 1938 roku zbudowano 3 nowe mosty (ulica

Zarys dziejów miasta

Lubelska, ul. 3 Maja, ul. J. Piłsudskiego). Miasto posiadało już 149 latarni elektrycznych. Nakazano zlikwidowanie "bajor" (spływały do nich ścieki pochodzące z garbarni) oraz rozebrano ok. 100 przestarzałych parkanów. W 1939 roku liczba mieszkańców wahała się w granicach 18-20 tys. Aby obniżyć procent ludności żydowskiej, do granic miasta włączono wsie: Tuliłów, Rzeczyce, Wysokie (jako przedmieścia Międzyrzeca). Miasto posiadało 1600 domów i oficyn mieszkalnych, w tym 1300 budynków drewnianych i o konstrukcji mieszanej oraz 300 budynków murowanych. We wrześniu 1939 roku miasto było bombardowane przez lotnictwo niemieckie. Później zostało zajęte przez wojska sowieckie i niemieckie. Sowieci gospodarowali tu przez 10 dni. Przez ten czas ograbili pałac Potockich oraz (przez nieostrożność) zniszczyli budynek gorzelni. Na początku października 1939 roku zaczęła się okupacja niemiecka, która trwała do lipca 1944 roku. Pod koniec 1939 roku rozpoczęły się: kontrybucje, eksmisje z zajmowanych przez ludność żydowską mieszkań, przyjazdy pierwszych przesiedleńców z Pomorza. Od 1940 roku ludność żydowska zmuszana była do niewolniczej pracy w 6 obozach założonych w powiecie radzyńskim, jak również do noszenia opasek z gwiazda Dawida. W 1941 roku gestapo zdekonspirowało istniejącą w Międzyrzecu organizację polską AK. Aresztowano kilkadziesiąt osób, które zostały następnie wywiezione do obozów zagłady. W mieście był mały obóz jeńców sowieckich. Rok 1942 był początkiem prowadzonej na wielką skalę akcji eksterminacyjnej ludności żydowskiej. Tu właśnie, w Międzyrzecu, rozgrywały się sceny mrożące krew w żyłach. 25 sierpnia 1942 roku zostało rozstrzelanych ok. 1000 Żydów, pozostałych wywieziono w nieludzkich warunkach do obozu zagłady w Treblince. Z 17,5 tys. ludności żydowskiej zamieszkującej miasto pozostało w nim jedynie ok. 5 tys. osób. Zostali oni zamknięci w getcie utworzonym między ul. Brzeską, Warszawską, Szkolną i Żelazną. Getto było ogrodzone zasiekami z drutu kolczastego. Liczba ludności getta zwiększała się ze względu na dowożenie tu Żydów z innych miejscowości. Do końca 1942 roku miały miejsce 3 akcje wywozu Żydów z getta do Treblinki. Na początku 1943 roku z ogółu ludności żydowskiej pozostało jedynie ok. 1000 osób. Po szóstym transporcie, który nastąpił w maju 1943 roku przy życiu pozostało jedynie ok. 200 ukrywających się Żydów. Oficjalnie getto zostało zlikwidowane. Tę ostatnią ukrywającą się grupę rozstrzelano w lipcu 1943 roku, po akcji partyzanckiej polskiego podziemia, jako odwet za śmierć żandarmów niemieckich. W latach 1943-44 Niemcy zorganizowali 2 łapanki wśród ludności polskiej. W mieście istniał mały obóz jeńców włoskich. Niemcy wymordowali wszystkich Włochów przed nadejściem frontu. Miasto zostało wyzwolone przy udziale mieszkańców. Po wkroczeniu zwycięskich wojsk sowieckich kontrwywiad Armii Czerwonej zajął się rozpracowaniem składu kadrowego polskich organizacji podziemnych. 13 sierpnia 1944 roku zostało aresztowanych przez Sowietów wielu członków Armii Krajowej. Wielu z nich zostało wywiezionych w głąb Rosji. Mieszkańców Międzyrzeca poddano sowieckiej administracji frontowej. Pierwsze miesiące po wyzwoleniu miasta, dla jego mieszkańców były bardzo ciężkie. Gospodarka miasta znajdowała się w opłakanym stanie. Mieszkańcy zmuszeni byli do świadczeń rzeczowych i kwaterunkowych na rzecz Armii Czerwonej. Przeprowadzono pobór do Ludowego Wojska Polskiego.

Wskutek wojny zniszczeniu uległo 60% dróg i placów publicznych, około 30% zabudowań. W 90% zniszczeniu uległ cmentarz żydowski. Jeszcze

w roku realizacji planu 3-letniego, trzy lata po zakończeniu wojny było jedynie 638 mieszkalnych domów drewnianych, 218 domów murowanych, czyli 53% stanu z 1939 roku. Wg. Józefa Szweda miasto w 1945 roku liczyło ok. 5000 ludności. Pomimo napływu przesiedleńców w styczniu 1945 roku, oraz wielu przybyszów z okolic Międzyrzeca, jeszcze w 1949 roku szereg domów nie było zamieszkanych. Pierwszymi przesiedleńcami była ludność z terenu ZSRR.

W latach 1944-46 w pałacu Potockich znajdowały się koszary wojsk sowieckich. Wybory, przeprowadzone w 1947 roku odbyły się pod ochroną wojska. Funkcjonariusze UB wdarli się do lokalu PSL, skonfiskowali sztandar, dokumenty, okaleczyli prezesa PSL. W 1948 roku rozpoczęła się powolna, ale skuteczna zagłada wszelkiej inicjatywy prywatnej. Do miasta przybył Naczelnik Urzędu Skarbowego z Radzynia. Celem jego wizyty było wnikliwe i gorliwe rozpoznanie dochodów poszczególnych obywateli Międzyrzeca. W tymże roku, w wyniku upaństwowienia w mieście działało już 10 spółdzielni oraz 153 drobne przedsiębiorstwa. Wprowadzono "obywatelski obowiązek" uczestniczenia w obchodach święta 1 Maja. Od rzemieślników zażądano wpłat na budowę Domu Partii w Warszawie, oraz przystąpienia do Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Podatki uiszczane przez rzemieślników sięgały już ok. 70%. Z okazji zjednoczenia PPS i PPR, w zakładach pracy oraz wśród młodzieży propagowano udział w czynach społecznych. W Gminnej Spółdzielni w Międzyrzecu wprowadzono skup obowiązkowych dostaw zboża. W 1949 roku upaństwowiono szkoły średnie, wprowadzono również przymus tworzenia spółdzielni pracy. Dla młodzieży tworzone były koła ZMP, które stawiały sobie za cel zwalczanie reakcji, wpajanie ideologii marksizmu-leninizmu. W roku 1950 nastąpiły ponowne aresztowania członków Armii Krajowej oraz osób "uznanych za wrogów ustroju". Z powodu trudności aprowizacyjnych w 1952 roku zakłady pracy same postanowiły zaopatrywać się w art. spożywcze, głównie chleb. Fabryka maszyn rolniczych Altera Szejnmela, pod przymusowym zarządem państwowym zmieniła swą nazwę na Radzyńskie Zakłady Przemysłu Terenowego. W 1953 roku młodzież szkolną włączano do nakłaniania rolników, aby zakładali spółdzielnie produkcyjne. Teren tzw. Piasków został wydzielony pod budowę zakładów przemysłowych. W budynku, przed wojną przeznaczonym na sierociniec otwarto zakład pod nazwą Techniczna Obsługa Rolnictwa - TOR (obecnie MEPROZET). W 1955 roku uruchomiono placówke Przedsiębiorstwa Handlu Sprzętem Rolniczym - AGROMA (głównie przeznaczona dla Spółdzielni i PGR-ów). Przy wykopkach ziemniaków w PGR-ach młodzież szkolna brała "czynny i dobrowolny" udział. W 1956 roku Radzyńskie Zakłady Przemysłu Terenowego po 12 latach swojego istnienia w PRL, mają pierwszy w swej powojennej historii zysk. Przedtem, zwykle brakowało środków na wypłaty dla pracowników. O tym jak wielkie nadzieje społeczeństwo wiązało z nową ekipą władzy (październik 1956 r.) świadczy fakt zatrzymania pociągu rządowego, w którym jechał powracający z Moskwy Władysław Gomułka. Witano go polskim zwyczajem chlebem i solą.

W 1957 roku powstał Zakład Gospodarki Komunalnej, w tym też roku utworzony został Społeczny Komitet Budowy Stadionu Miejskiego. W rok później powstaje, monopolizujący handel i prowadzący w Międzyrzecu 12 sklepów spożywczych Miejski Handel Detaliczny. W celu rozwiązania problemów mieszkaniowych w 1959 roku powstała Spółdzielnia Mieszkaniowa. Mimo wielu

Zarys dziejów miasta

trudności, z którymi borykało się miasto powstał właśnie wtedy Społeczny Komitet Odbudowy Pomnika Poległych w 1918 roku. W rekordowym tempie, po 19 latach nieistnienia, pomnik został przywrócony. W 1959 roku odbyła się wielka uroczystość patriotyczna związana z jego odsłonięciem. W tym roku odbywały się uroczystości religijne z okazji pielgrzymki obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej.

Rok 1960 to modernizacja ulic. Następny zaowocował oddaniem do użytku Stadionu Miejskiego oraz otwarciem Kanału Wieprz-Krzna. Z okazji otwarcia kanału, do Międzyrzeca przybyli z Warszawy przedstawiciele najwyższych władz partyjnych na czele z I Sekretarzem Władysławem Gomułką. W rok później (1962) w mieście otwarto drugą szkołę podstawową. Szkole Podstawowej Nr. 2 nadano imię Marcelego Nowotki. W tym też roku oddano do użytku REDP, "Las" oraz Sp. Pracy "Odzież". Z inicjatywy piosenkarki, pochodzącej z Międzyrzeca Sławy Przybylskiej, powstał Społeczny Komitet Budowy Domu Kultury. W 1964 roku Spółdzielnia Pracy Szewców i Cholewkarzy "Krzna" z dotychczasowej pracy ręcznej przeszła na produkcje maszynową. Parafia św. Mikołaja (1965 roku), w związku ze zbliżającymi się obchodami 1000-lecia przyjęcia chrztu przez Polskę zorganizowała Misje Święte. W 1966 roku powstała Spółdzielnia "Intrograf", która wykonywała drobne usługi drukarskie. We wsi Rzeczyca, będącej wówczas przedmieściem miasta zainstalowano pierwszy prywatny telewizor. Z inicjatywy płk. Mariana Kowalskiego pochodzącego z Międzyrzeca (mieszkańca Warszawy) powstało w 1968 roku Towarzystwo Przyjaciół Nauk które w rok później wydało I tom "Rocznika Międzyrzeckiego". Na podstawie szacunkowych obliczeń przyjmuje się, że z rolnictwa utrzymywało się 1500 osób, w przemyśle pracowało 4500 osób a w rzemiośle i usługach zatrudnionych było 379 osób. W 1969 roku miasto "utraciło" Sąd Grodzki oraz Zakład Masarski. Ich siedziby przeniesione zostały, do będącego wówczas stolicą powiatu, Radzynia Podlaskiego. Zakłady Metalowe Przemysłu Terenowego w 1973 roku zostały włączone do przemysłu kluczowego (centralnego). Zmieniły swą nazwę na Przedsiębiorstwo Mechanizacji Budownictwa "ZREMB", gdzie zatrudnionych było ponad 500 pracowników. W tym też okresie powstały nowe osiedla mieszkaniowe przy ul. Warszawskiej, Brzeskiej, Partyzantów. W 1974 roku liberalizacji uległy ówczesne ograniczenia W kolejnym roku - 1975, zlikwidowano powiaty. W 1976 roku partia komunistyczna PZPR - "przewodnia siła narodu" liczyła sobie 1126 członków, działających w 40 Podstawowych Organizacjach Partyjnych (POP). Pozostałe człony tej organizacji tj. Front Jedności Narodu (FJN), Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (ZSL) - reprezentowane były tylko przez 57 osób, Stronnictwo Demokratyczne (SD) jedynie przez 25 osób. Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej (ZSMP) będący pod patronatem PZPR liczył sobie 523 członków. Niemalże każda decyzja, dotycząca miasta, musiała być uzgadniana z Komitetem Miejskim PZPR. W tymże czasie wydano zezwolenie na budowę Osiedla Domków Jednorodzinnych. Wg. danych szacunkowych, w 1977 roku gospodarka uspołeczniona zatrudniała 6500 osób, z wodociągów korzystało 21% ludności, kanalizacji 27%. Sieć handlową tworzyło 101 uspołecznionych placówek handlowych. Jedynie 3 sklepy stanowiły własność prywatną. Wartość "czynów społecznych" organizowanych w niedziele wynosiła 9,5 min. zł, czyli więcej aniżeli wynosił cały budżet miasta.

W 1978 roku została oddana do użytku duża nowa Przychodnia Zdrowia.

Szpital Miejski nadal "dusił się" w liczącym już 128 lat budynku. W 1980 roku miasto stało się widownią strajków robotniczych. Powstał Niezależny Samorządny Związek Zawodowy "Solidarność". Do części pomieszczeń przeznaczonych na Dom Kultury wprowadził się Komitet Miejski PZPR. W grudniu 1981 roku, po wprowadzeniu stanu wojennego w mieście zakwaterowano ZOMO. Część działaczy "Solidarności" została internowana. W 1983 roku (tj. po 32 latach) rzemieślnikom międzyrzeckim udało się przywrócić Cech Rzemiosł Różnych. Jan Kołkowicz w 1988 r. rozpoczął wydawanie podziemnej gazetki historyczno - politycznej o nazwie "Zapis Wschodni". W 1983 roku w miejskich zakładach pracy propagowany był program tzw. antyinflacyjno - oszczędnościowy.

W tym okresie miasto liczyło już 15244 mieszkańców. W 1984 roku oddano do użytku w Domu Kultury - salę widowiskowo - kinową "Sława". Rok 1985 wiąże się ze zdobyciem przez Międzyrzec III miejsca w zorganizowanym Ogólnopolskim Konkursie Miast, tytułu "Mistrz Gospodarności". W tym też roku, ku zadowoleniu mieszkańców, zostało oddane do użytku nowe ujęcie wody. W wynajętym prywatnym lokalu powstała z udziałem kapitału zagranicznego firma polonijna "IPACO". W 1986 roku oddano do eksploatacji oczyszczalnię ścieków, sieć kanalizacyjna była w trakcie realizacji.

Rok 1989 - to powrót do przedwojennego nazewnictwa ulic. Dawna ulica 22 Lipca powróciła do swej poprzedniej nazwy tj. ul. Piłsudskiego, ul. Siedlecka to obecnie 3 Maja. W 1990 roku odbyły się pierwsze wolne wybory do samorządu miejskiego. Następuje poświęcenie kamienia węgielnego pod budowę kościoła. W tym też czasie pojawili się pierwsi w mieście odbiorcy telewizji satelitarnej. W 1991 roku otwarto Szkołę Podstawową Nr 3 oraz uruchomiono nową automatyczną centralę telefoniczną. Miasto w 1991 roku liczyło 17 647 mieszkańców zajmując powierzchnię 21 km².

Rzut oka na ostatnie 20-lecie

W roku 1992 w Międzyrzecu istniało już ok. 260 sklepów, w tym 210 to sklepy prywatne. Do miasta doprowadzono gazociąg. Szpital otrzymał nowy pawilon ginekologiczno-położniczy. Staraniem ks. prob. K. Korszniewicza rozpoczęła działalność Kuchnia Charytatywna przy par. św. Józefa. Nastąpił początek telefonizacji miasta i początek budowy sieci wodociągowej. Od lipca tego roku rozpoczęła nadawać Terenowa Redakcja Katolickiego Radia Podlasia.

W 1993 r. po kilkudziesięciu latach przerwy reaktywowano wydawanie lokalnej gazety "Głos Międzyrzecki". Przyznano pierwsze Honorowe Obywatelstwo miasta Międzyrzeca. Otrzymał je dr Marian Kowalski, Prezes Towarzystwa Przyjaciół Nauk zam. w Warszawie. Po wieloletniej przerwie pasterz diecezji siedleckiej, bp Jan Mazur, odwiedził szkoły międzyrzeckie (w 1990 r. religia wróciła do szkół). Nowo powstałe koło Sybiraków umieściło w kościele św. Józefa tablicę ku czci deportowanych i zamordowanych w ZSRR członków AK. W Zespole Szkół Ekonomicznych odbył się I Zjazd absolwentów. Dawne zakłady przeżywały kryzys. W 1993 r. na 17.942 mieszkańców miasta było 2400 bezrobotnych.

W 1994 r. szkoły podstawowe przeszły na utrzymanie samorządu miejskiego. Pojawiły się pierwsze problemy związane z prywatyzacją zakładów. Po strajku ok.

400 osób i niezadowoleniu załogi unieważniono umowę i odebrano Zakład "Las" Tunezyjczykowi Lazregowi. Podobne perturbacje przeżywał "Tartak" i zakład "ZREMB". Od 1994 r. zaczęła powstawać sieć telewizji kablowej i satelitarnej. Po raz pierwszy odbył się Międzynarodowy Turniej Poezji Deklamowanej "Od Mickiewicza do Miłosza". W tym roku nastąpił nowy podział kościelny, w Międzyrzecu powstały 4 parafie. W mieście zlikwidowano 11 kominów kotłowni i powstało Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej. Przy szpitalu zaczęto budowę nowego Oddziału Chirurgicznego.

W roku 1995 kontynuowano przebudowę systemu ciepłowniczego. Powstało Międzyrzeckie Stowarzyszenie Teatralne. W związku z denominacją złotówki zakłady i instytucje musiały dokonać przeszacowania majątku.

W roku 1996 przy szkole podstawowej Nr 2 rozpoczęła się budowa nowoczesnej hali sportowej. W mieście został odsłonięty pierwszy na południowym Podlasiu pomnik Papieża Jana Pawła II. Również staraniem ks. inf. K. Korszniewicza na międzyrzeckim cmentarzu poświęcono pomnik Dzieciom Nienarodzonym, zamordowanym pod sercem matki.

W roku 1997 powstało Międzyrzeckie Stowarzyszenie Przedsiębiorczości i miasto otrzymało Straż Miejską. W związku z peregrynacją Relikwii Błogosławionych Męczenników Pratulińskich we wszystkich parafiach międzyrzeckich odbyły się Misje Ewangelizacyjne. Szkoła Podstawowa Nr 3 otrzymała imię Papieża Jana Pawła II. W Międzyrzecu otwarto nowoczesną krytą pływalnię "Oceanik". Były burmistrz Międzyrzeca S.Jarosz został wybrany senatorem, a pochodzący z pobliskiego Drelowa poseł J. F. Stefaniuk został wicemarszałkiem Sejmu.

W 1998 r. został otwarty nowy cmentarz komunalny. W mieście powstała, reaktywowana po kilkudziesięciu latach, Akcja Katolicka. Ul.3 Maja i Lubelska otrzymały światła sygnalizacyjne. Na Pl. Jana Pawła II otwarto fontannę, a na byłym ratuszu miejskim zegar zaczął wydzwaniać godziny i kwadranse. W mieście powstał pierwszy bankomat.

Dawny skwerek prz Urzędzie Gminy przemianowano na Skwer Armii Krajowej i odsłonięto ku jej czci pomnik. Miasto przejęło tereny tzw. "Żwirowni".

W 1999 r. w wyniku reformy administracji Międzyrzec znalazł się w powiecie bialskim. W mieście powstał Międzygminny Związek Komunalny i ulokowano 3 agendy powiatowe. Po raz pierwszy zorganizowano "Dni Międzyrzeca". Miasto otrzymało nagrodę zwaną "Wawrzynem Podlasia" i odbył się w nim Zjazd Zarządu Związku Miast Polskich. W centrum miasta został odsłonięty staraniem ks. Korszniewicza pomnik 2000-lecia Chrześcijaństwa. W związku z reformą szkolnictwa w mieście powstało Gimnazjum. Nowopowstała Akcja Katolicka zorganizowała kwestę na odbudowę zniszczonych zabytkowych nagrobków na międzyrzeckim cmentarzu. W rocznicę napadu Niemców na Międzyrzec został zorganizowany I marsz szlakiem tzw. "Krwawych Dni".

W roku 2000 została ustanowiona nagroda tzw. "Orlika Międzyrzeckiego" za osiągnięcia na rzecz miasta i przyznano dyplomy "Zasłużony dla miasta Międzyrzeca". Władze nawiązały współpracę z francuskim miastem Thouars. Rozpoczęto budowę obwodnicy w kierunku Białegostoku i Lublina. Przy szpitalu oddano do użytku nowy blok operacyjny.

W 2001 r. staraniem ks. K. Korszniewicza odsłonięto pomnik Prymasa Wy-

szyńskiego. W mieście powstał nowy zakład wyrobów cukierniczych "LIDER" i wzniesiono kilka wież telefonii komórkowej.

W roku 2002 Pałac Potockich jako dzierżawa przeszedł w ręce Fundacji i powstał w nim Zamiejscowy Oddział KUL.

W 2003 r. zbudowano Zakład Utylizacji Surowców Wtórnych. Przy szpitalu odsłonięto pomnik bohaterów powstania 1863 r.

W 2004 r. powstał Ośrodek Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i oddano do użytku halę sportową przy szkole Nr 2. Nastąpił początek przebudowy nawierzchni Pl.Jana Pawła II.

W 2005 r. przy kościele św. Józefa odsłonięto pomnik "Golgota Wschodu", a 2006 r. pomnik ks.J.Popiełuszki. W tym roku burmistrzem miasta został mgr Artur Grzyb.

W dawnym Pałacu Potockich powstała filia Uniwersytetu III wieku.

W 2007 r. ukończono rewitalizację Pl.Jana Pawła II i otwarto nowy Zakład Prod. "WIPASZ".

W 2008 r. oddano do użytku obwodnicę Lublin – Białystok i pierwsze boisko sportowe pod nazwą "Orlik".

W 2009 r. na tzw. Żwirowni odbył się pierwszy Festyn Żeglarski. Władze oceniały, że na terenie miasta wybudowano i przebudowano 2 km 900 mb. ulic, ponad 3 km chodników, prawie 2 km nowych ścieżek rowerowych i 1500 m2 utwardzonych placów. Przebudowano m.in. ul. Sikorskiego, Podrzeczną, Listopadową, Stodolną, Rymarską, Podłęczną, Przechodnią, Zarówie i Narutowicza. Miasto przystąpiło do międzynarodowej imprezy "Szlak Jagielloński" (odtąd coroczna impreza "Królewskie wiwaty"). Ocaleni Żydzi ufundowali na Pl.Jana Pawła II pomnik zw. "Modlitwa" ku czci pomordowanych w czasie II wojny światowej. Dokończono rewitalizacji parku.

W roku 2010 przez miasto przejechali kolarze Wyścigu "Tour de Pologne". W kościele św. Józefa nastąpiła intronizacja relikwii Błogosławionego ks. J. Popiełuszki, przy tej świątyni odsłonięto pamiątkowe tablice ku czci pomordowanych w Katyniu i poległych w katastrofie Smoleńskiej. W mieście powstała specjalna Aleja Katyńska ku czci pomordowanych tam międzyrzeczan z zasadzonymi pamiątkowymi dębami. W murze okalającym kościół św. Mikołaja otwarto nowe wejście. Na zaproszenie burmistrza Artura Grzyba do miasta przybyli kardynał St. Dziwisz i przedstawiciele pow. Oberhavel, którzy odsłonili pomnik "Solidarności" z fragmentem obalonego Muru Berlińskiego. Nad rz. Krzną otwarto nowy ciąg komunikacyjny zwany bulwarem.

W roku 2011 dokonano intronizacji relikwii Jana Pawła II do kościoła św. Józefa. Otwarto pamiątkową piwnicę na plebanii św.Mikołaja ze zgromadzonymi tam fotosami dawnego Międzyrzeca, zmodernizowano budynek Liceum Ogólnokształcącego, dawnej "Szczeciniarni" i wzniesiono nowy gmach pod nazwą "Galeria". Zbudowano nowoczesny kompleks sztucznych boisk sportowych w ramach programu "Moje boisko - Orlik 2012" i oddano do użytku sztuczne lodowisko przy ulicy Partyzantów. Rozpoczęto modernizację uzdatniania wody (zbudowano nowy zbiornik retencyjny o pojemności 500 m³). Przebudowano 12 ulic, ustawiono tzw. witacze i nowe plany miasta. Miasto liczyło 17 769 osób i 131 nowych frm.

Białej Podlaskie

Król Władysław Jagiełło (grafika kolorowa z końca XIX w.)

W roku 1390 król Władysław Jagiełło w nagrodę za wierną służbę nadał rycerzowi małopolskiemu Abrahamowi Chamcowi włości Międzyrzec i Stołpno w pow. drohickim na pograniczu litewskim.

Nazwa Stołpno wymieniona w dokumencie króla Władysława Jagiełły z 1390 r. przetrwała do dzisiaj w nazwie Ochotniczej Straży Pożarnej. Na zdjęciu młodzi strażacy z OSP Stołpno. Fot. z 2010 roku.

W zamian za nadanie, A. Chamiec winien był wystawić 3 zbrojnych rycerzy do obrony kraju.

Obraz Królowej Jadwigi w kościele św. Józefa w Międzyrzecu Podlaskim

A. Chamiec wiernie służył W. Jagielle i Królowej Jadwidze o czym świadczą słowa listu nadawczego: "Rozważamy wierne i wielce pożyteczne usługi jakiemi ukochany Majestatowi naszemu po wielokroć się nam zalecił".

Chamiec h. Gryf, v. Jaxa-Chamiec, jedna z najstarszych rodzin małopolskich, pochodząca ze starożytnego rodu Jaksów-Gryfitów, cytowana w aktach krakowskich od XIV w. Z nich Abraham otrzymał od Włądysława Jagiełły majątek Międzyrzec ze Stołpnem na Podlasiu.

A. Chamiec pieczętował się herbem Gryf, przedstawiającym uskrzydlonego lwa o głowie i szponach orła, będącego symbolem waleczności, wzlotnych zamierzeń i przynależności do dynastii piastowskiej.

Wielki Książe Litewski Witold, słynny z obrazu Jana Matejki "Grunwald", po raz kolejny nadał dobra Międzyrzec przed r. 1428 Mikołajowi Nasucie. Po śmierci Abrahama Chamca jego żona zachowała nadane dobra do końca swego życia, ale po jej zgonie ok. r. 1417, jako że leżały na terenie państwa litewskiego, wróciły do zarządzającego Litwą Witolda.

W. Ks. Witold przed bitwą pod Grunwaldem wskazuje modlącemu się królowi Władysławowi Jagielle zbliżające się poselstwo krzyżackie z dwoma mieczami (il. J. Matejki). U boku Witolda walczył pod Grunwaldem Mikołaj Nassuta.

Mikołaj Nassuta pieczętował się herbem "Rawicz". Najpierw strzegł tylko tzw. gościńca jagiellońskiego z Brześcia do Wilna, po bitwie pod Grunwaldem awansował na starostę.

Herb Rawicz nawiązuje do puszcz Podlasia i Litwy oraz Królowej Jadwigi.

W 1960 r. wszedl na ekrany kin film "Krzyżacy" wg powieści H. Sienkiewicza. Główną rolę zagrał pochodzący z Międzyrzeca Podlaskiego Mieczysław Kalenik (na zdj. z naczyniem).

Walczący na tym zdjęciu Zbyszko, czyli M. Kalenik ma na swej zbroi herb zbliżony do herbu Międzyrzeca Podlaskiego.

Szacuje się, że film przedstawiający m.in. bitwę pod Grunwaldem obejrzało na całym świecie kilkadziesiąt milionów ludzi.

Mikołajowi Nassucie zawdzięcza Międzyrzec stanie się miastem ok. 1440 r. Rynek, który on wytyczył przetrwał do dzisiaj.

O dobrodzieju miasta i sławnym rycerzu (brał udział w wojnie 13-letniej jako capitaneus) świadczy w Międzyrzecu również ulica Nassuta.

Syn M. Nassuty, Jan Nassutowicz wzniósł w 1477 r. kościół pw. św. Mikołaja, którego znaczne fragmenty (gotycka absyda) przetrwały do dzisiaj.

Od czasów Nassutowicza świątynia ma układ bazylikowy.

Król Kazimierz Jagiellończyk nadał w 1486 r. miastu Międzyrzec przywilej zezwalający na odbywanie w nim targów i jarmarków.

Pamiątką po królu Kazimierzu Jagiellończyku jest ołtarz jego syna, św. Kazimierza, w kościele Chrystusa Króla i obraz tego świętego w kościele św. Józefa, ufundowany przez ks. K. Korszewicza (il. z prawej strony).

Historia i tożsamość miasta 27

Targi i jarmarki zapoczątkowane przez króla Kazimierza Jagiellończyka przterwały w Międzyrzecu do XX w. Na zdjęciu międzyrzecki plac rynkowy na początku XX w.

W roku 1503 Międzyrzec odwiedził król Aleksander Jagiellończyk.

Król przybył na zaproszenie właściciela Międzyrzeca, marszałka W. KS. Lit. i województwa trockiego Jana Zabrzezińskiego. Marszałek zginął zamordowany w 1508 r. przez kniazia Michała Glińskiego. Dzięki temu wszedł do literatury polskiej m.in. do dramatu F. Wężyka i "Śpiewów historycznych" J. U. Niemcewicza.

Pamiątką wizyty króla Aleksandra jest od 2009 r. coroczna impreza "Królewskie wiwaty".

Historia i tożsamość miasta 29

Inscenizacja. Powitanie króla w 2009 roku w Międzyrzecu Podlaskim.

Powitanie w 2010 r.

Król Aleksander i jego świta oraz grupa rowerzystów z Międzyrzeca Podlaskiego (2011 rok).

Inscenizacja. Zwycięzca turnieju rycerskiego odbiera nagrodę z rąk króla (2011 rok).

Zabudowa Nowego Miasta w XIX w. (budynek nieistniejący).

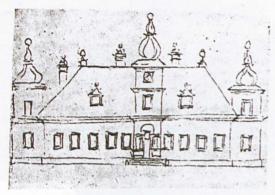
Zabudowa Nowego Miasta w XX w. (ul. Lubelska).

Fragment zabudowy Nowego Miasta w XX w.

Fragment obecnej zabudowy Nowego Miasta w XXI w.

Ok. 1534 r. właścicele wybudowali na nowym mieście drewniany zamek (rekonstrukcja zamku z XVI w.).

Jako ślad po dawnym zamku z czasów jagiellońskich pozostała ulica o nazwie Zamczysko (widok od strony promenady).

Ulica Zamczysko po remoncie (widok na promenadę).

Piotr Zbaraski brał udział w Sejmie Lubelskiem 1569 r. i złożył przysięgę, że Międzyrzec będzie należeć do Korony (obraz Jana Matejki).

Kościół św. Mikołaja (herb Korybut)

Zniszczony podczas późniejszego pożaru kościoła herb Zbaraskich - właścicieli Międzyrzeca od r. 1555 (ślad znajduje się za ołtarzem).

Historia i tożsamość miasta

Metropolita krakowski kardynał Stanisław Dziwisz w 2010 r. przy epitafium Piotra Zbaraskiego (z 1586 roku) w kościele św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim.

Kanclerz i Hetman Wielki Litewski Lew Sapieha (1557 - 1633).

Lew Sapieha brał ślub w kościele św. Mikołaja, tu ochrzcił swoje dziecko, zbudował w mieście warzelnię soli. Dzięki jego opiece dwa kościoły międzyrzeckie stały się unickimi.

Śladem po wojewodzie lubelskim Gabrielu Tęczyńskim i ufundowanym przez niego w 1617 r. kościele Pięciu Braci Męczenników (który spłonął w 1777 r.) jest ta kapliczka św. Floriana z końca XVIII w. zbudowana w miejscu świątyni.

W latach 1636 - 1648 proboszczem w kościele rzymskokatolickim św. Mikołaja był wybitny uczony Jan Brożek, profesor i rektor Uniwersytetu Krakowskiego.

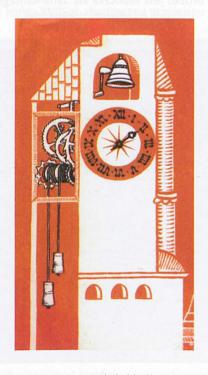
Pamiątką po ks. Janie Brożku jest kapliczka św. Jana Kantego przy kościele św. Mikołaja na miejscu drewnianej.

Hrabia Jan Tęczyński próbował założyć w Międzyrzecu w roku 1637 szkołę średnią.

Do tego faktu mogą nawiązywać uczniowie najstarszej w mieście szkoły średniej, liczącej 90 lat (ZSE).

Jan Daniłowicz uporządkował miasto i zarządził składki na utrzymanie wielkiego zegara, który znajdował się na kościele św. Mikołaja.

Do dawnego zegara Jana Daniłowicza nawiązuje zegar słoneczny na szpitalu międzyrzeckim z XIX w.

Właściciel Międzyrzeca w latach 1654-1662 Łukasz Opaliński był poetą, teoretykiem literatury, satyrykiem, moralistą i pisarzem politycznym. W wierszu o poezji Ł. Opaliński pisał, że poezja ma czytającego zachwycać, wzruszać, uszlachetniać, uczyć, pobudzać do czynu, aby pragnął mieć rany i potężne blizny - o chwałę Bożą i dobro Ojczyzny.

Do tego faktu nawiązuje Ogólnopolski Konkurs Literacki organizowany od 1995 r. w Międzyrzecu Podlaskim (nazwany im. Marii Konopnickiej, która bohaterowi spod Międzyrzeca nadała tytuł swego poematu).

Laureaci konkursu literackiego im. Marii Konopnickiej w 2011 r.

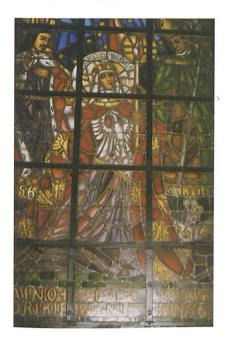

Stefan Czarniecki nie tylko wypędzał z Polski i Danii Szwedów, ale i Rosjan z Międzyrzeca w 1660 r. (il. L. Maciąga).

Zołnierz Stefana Czarnieckiego, poeta i historyk Wespazjan Kochowski opiewał obraz NMP (znany z kościoła św. Piotra i Pawła) z księżycem pod stopami pisząc:

"Królowo Polski, Sarmacji Pani Tobie nieba, morze i otchłani Posłuszne zawsze, świetną słońce togą Miesiąc pod nogą"

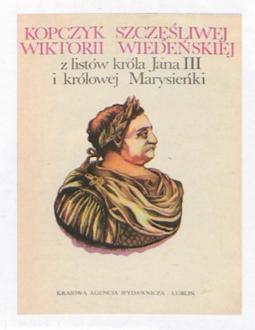

W czasie "potopu" Szwedzi zabrali z Międzyrzeca dzwon. O ślubach Jana Kazimierza w roku 1656 przypomina witraż w kościele św. Józefa, który został zbudowany na miejscu zrabowanej świątyni i część tryptyku ku czci obrony Jasnej Góry (ufund. przez ks. K. Korszniewicza).

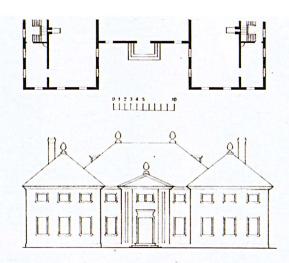
Z prawej strony witraża Prymas Stefan Wyszyński, który 300 lat potem w więzieniu ułożył nowe śluby.

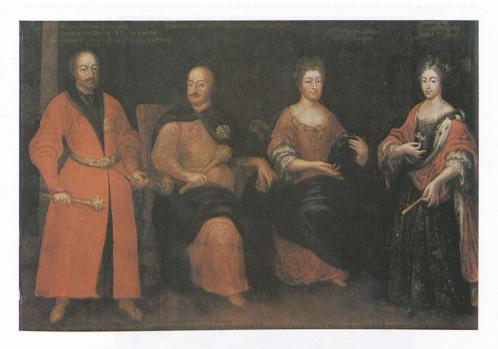
Proboszcz międzyrzecki z 1672 r. bp Wespazjan Lanckoroński trafił nie tylko na karty powieści "Pan Wołodyjowski", ale i na kadry filmu pod tym samym tytułem. W powieści H. Sienkiewicza Wołodyjowski mówi do biskupa "Jakże to tak z lekkim sercem o poddaniu mówicie? Jakim sumieniem chcecie otworzyć furtę nieprzyjacielowi do serca Ojczyzny?".

Proboszcz międzyrzecki Stanisław Wojeński i wł. miasta Stanisław Opaliński tak dzielnie spisywali się pod Wiedniem w 1683 roku, że trafili na karty listów króla Jana III Sobieskiego do królowej Marysieńki.

Przybliżony wygląd międzyrzeckiego drewnianego pałacu, zbudowanego w czwartej ćwierci XVII wieku przez Opalińskich, później restaurowanego przez Sieniawskich i Czartoryskich.

Portret właścicieli Międzyrzeca, Sieniawskich i ich zięcia. Od lewej: Stanisław Denhoff, Adam Sieniawski, Elżbieta Sieniawska i Maria Zofia Sieniawska, późniejsza Denhoffowa, potem Czartoryska. Elżbieta Sieniawska założyła park w Międzyrzecu Podlaskim. Maria Zofia Denhoffowa wydała przywilej na ratusz z kramami.

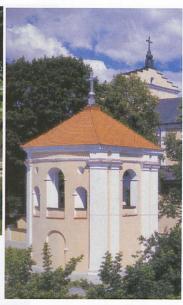
Dzisiejszy park zawdzięcza swe początki Elżbiecie Sieniawskiej (założ. w 1723 roku).

Andrzej Stanisław Załuski (1695-1758) herbu Junosza, ur. w Jedlance biskup płocki, łucki, chełmiński i krakowski, proboszcz międzyrzecki, Kanclerz Wielki Koronny, twórca pierwszej biblioteki publicznej w Polsce. Jeden z prekursorów reform politycznych i odrodzenia moralnego. Zasłużył się także dla Międzyrzeca.

Zbudowane ok. 1747 r. przez A. S. Załuskiego brama wjazdowa i dzwonnica kościoła św. Mikołaja.

Książnica Rzeczypospolitej w Warszawie, czyli Biblioteka Załuskich na akwareli Zygmunta Vogla.

Obraz Trójcy Świętej uratowany z pożaru kościoła św. Mikołaja w 1752 roku.

W 1756 roku, po pożarze, odbudowano kościół w stylu późnego baroku.

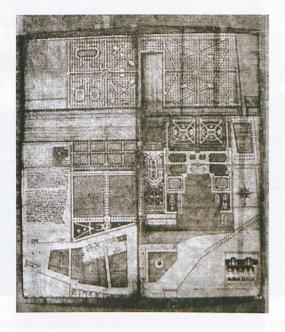
W 1770 r. pochowano w Międzyrzecu poległych Konfederatów barskich. Po roku 1990 jedną z ulic niedaleko stacji kolejowej nazwano na cześć wodza Konfederacji i bohatera wojny o niepodległość USA, ulicą gen. Kazimierza Pułaskiego.

Na przeciwko ulicy Pułaskiego znajduje się murowana figura z krzyżem z końca XVIII w., symbolizująca u wierzchołka mogiłę żołnierską, zapewne poległych konfederatów barskich z 1770 r.

Zabudowa Międzyrzeca w XVIII i XIX w. na dawnej ulicy Piszczanka (obecnie Piłsudskiego).

Planta Generalna Ogrodów Międzyrzeckich w 1773 roku. Oryginał znajduje się w Muzeum Narodowym w Krakowie.

August Czartoryski (1697-1782) zbudował dwa nowe, murowane kościoły unickie w Międzyrzecu, istniejące do dzisiaj. Zasiedlił puste place i budynki w mieście. Za jego rządów Międzyrzec stał się największym miastem na Podlasiu. Zarządził sporządzenie planu generalnego ogrodów wokół pałacu, czyli parku włoskiego.

Autentyczna data budowy kościoła św. Józefa.

Adam Kazimierz Czartoryski (1734-1823), fundator i komendant Szkoły Rycerskiej, członek KEN i Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Potwierdził on wszystkie przywileje dla Międzyrzeca, zalecił pomiar wszystkich placów i gruntów w mieście, sporządzenie inwentarzy. Wystarał się o czwarty jarmark, zezwolił na produkcję piwa, zbudował lazaret wojskowy. Wydał przywileje dla cechów międzyrzeckich, uporządkował teren wokół miasta.

Dąb w parku może być zwany "Adam", na cześć A. K. Czartoryskiego. Są już podobne dęby: "Andrzej" i "Artur" na cześć Potockich.

Publikacja A. K. Czartoryskiego dla kadetów niegdyś była w bibliotece międzyrzeckiej.

Konstytucja 3 Maja, obraz Jana Matejki. Olej na płótnie, 1891 rok.

Proboszcz międzyrzecki Feliks Turski przyjmował od Stanisława Augusta przysięgę na wierność Konstytucji 3 Maja.

Według tradycji ustnej dąb przed plebanią zasadzono na pamiątkę uchwalenia Konstytucji 3 Maja. Dąb w tradycji polskiej to okaz siły i trwałej pamięci. Być może to drzewo posadzono dla upamiętnienia ludzi szczególnie zasłużonych, takich jak bp Feliks Turski lub ks. Grzegorz Piramowicz, czy ks. Adam Kukiel.

Plebania kościoła św. Mikołaja i dąb w XIX wieku.

Generał Tadeusz kościuszko, ozdobiony amerykańskim Orderem Cyncynnata, Najwyższy Naczelnik Powstania 1794 r., był wychowankiem właściciela Międzyrzeca, Adama Kazimierza Czartoryskiego.

W czasie Powstania pod wodzą Kościuszki w Międzyrzecu znajdowała się okresowa siedziba Komisji Porządkowej Ziemi Mielnickiej. Na ul. Kościuszki znajduje się krzyż z datą 1848 r., postawiony w 55 rocznicę Powstania i 30-tą sprowadzenia zwłok Kościuszki do kraju.

"Wszyscy rozsądni i cnotliwi obywatele, rodzice uczniów jego, sami pasterze duchowni, urzędnicy i dozorcy dworscy, dziedzice i panowie, poznając jak wielką sprawą około dobra ludzkiego zabawiony (zajęty) jest taki nauczyciel, urząd i osobę jego będąmieli we czci i uszanowaniu, a tylko ten lekce sobie ważyć stan nauczycielski może, któego rozum jest pełny błędów, a serce nie ma prawdziwej miłości ku narodowi człowieczemu"

Napisał ksiądz Grzegorz Piramowicz, sekretarz Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, autor "Powinności nauczyciela", proboszcz międzyrzecki.

W Międzyrzecu dokonał żywota ks. Grzegorz Piramowicz, wybitny pedagog, pisarz, sekretarz komisji Edukacji Narodowej, wizytator szkół i członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Na zdjęciu ulica jego imienia.

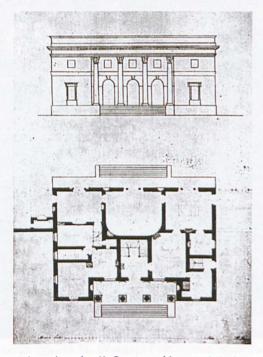
Uczestnicy tzw. "obiadów czwartkowych" u króla Stanisława Augusta, ludzie nauki, literatury i sztuki. Jednym z nich był proboszcz międzyrzecki, ks. Adam Kukiel.

Pamiątką z czasów zaboru austriackiego jest powstały w 1807 roku cmentarz międzyrzecki.

Cmentarz w Międzyrzecu Podlaskim obecnie (zdj. z 2010 roku).

Ch. P. Aigner. Projekt pałacu ks. K. Czartoryskiego w Międzyrzecu Podlaskim, ok. 1802 r.

57

Christian Piotr Aigner zaprojektował na początku XIX w. fasadę kościoła św. Mikołaja. Był to wybitny architekt m.in. twórca świątyni Sybilli w Puławach i Pałacu Namiestnikowskiego w Warszawie (obecnie siedziba prezydenta, gdzie stał Krzyż Katyński).

Obraz w głównym ołtarzu z 1808 r. przedstawia św. Mikołaja dającego posag trzem dziewicom. Jest to portret zbiorowy rodziny Czartoryskich. Dziewice są w sukniach w stylu Empire. Dzieło przypisuje się Czechowiczowi, Smuglewiczowi lub Wojniakowskiemu.

W 1812 roku miała miejsce w Międzyrzecu Podlaskim bitwa wojsk polskich z rosyjskimi. Dalej relacje o niej sekretarza policji Daniela Rościszewskiego i dowódcy grupy, płk. Piotra Wierzbickiego oraz prostego żołnierza Leona Drewnickiego (w niej siły Kozaków mocno przesadzone).

Międzyrzec, dn. 18 XI 1812 r.

Do prefekta departamentu siedleckiego

Kozacy, któzy nocowali w Międzyrzecu w liczbie 300, pomimo najsilniejszego oporu, w dniu wczorajszym przez naszą kawalerię i 30 woltyżerów, awangardę korpusu pułkownika Wierzbickiego, który stoi obozem na polu obok Międzyrzeca, część pobiła, a resztą ścigała aż do lasu pod Żerocin. Utarczka nie trwałą więcej jak dwie godziny, nieprzyjaciel utracił 10 ludzi, a między nimi niejaki Grzegorzewski z Tulczyna, należący do pana Potockiego, a 33 wziętych do niewoli. Nasze wojsko na noc w Międzyrzecu na odpoczynku, jutro wyruszamy do Biały, aby połączyć się z majorem Rzodkiewiczem. Patrol wysłano ku Białej i Wisznicom.

/-/ Rościszewski

18 XI 1812 r.

Do prefekta departamentu siedleckiego

Bitwa trwała 3 godziny. Natarcie rozpoczęto od strony Zbuczyna. Nieprzyjaciel mocny w 500 koni luzaków, Rosjanie pobici, uciekać zaczęli przez miasto i całkowicie w rozproszenie przeszli. kompania piechoty cała, oprócz woltyżerów, ani razu nie wystrzeliła. Z naszej strony mamy dwóch woltyżerów rannych, z któych jeden cięzko, 3 strzelców konnych i 1 huzar. Nieprzyjaciel stracił 2 zabitych oficerów i 18 żołnierzy, 8 rannych, 35 dostało się do niewoli, których pod eskortą 20 mieszczan do Siedlec wysłałem.

/-/ pułkownik Wierzbicki, dowódca kolumny ruchomej

Ułani galopem do nas wrócili. My ich przepuścili i sami uformowaliśmy się na grobli; po obu stronach były szerokie rowy błotniste, co nam służyło za obronę. Ułani dali znać Kosińskiemu, że Kozacy są w mieście. Rano Kozacy nas otoczyli i szarżowali na nas, ale my ich przywitali nieźle, bo kilkadziesiąt ich z koni spadło. Już szarży nie robili, tylko z dala kwiczeli jak świnie i wołali: "Poddajesia Lachi", ale my im kulami odpowiadali. Oni nam ubili z janczarek kilku i kilku ranili; trzymali nas w oblężeniu więcej dwie godzin.

Podły Branicki i Potocki ciągle wrzeszczeli: "Poddajcie się, bo my was wykłujemy!" myśląc, że naszych nie ma więcej, tylko tyle co widzieli - aż zza góry wypada nasza kawaleria i galopem wpada na Kozaków. Tam trzeba było widzieć, z jaką śmiałością naszych 1000 koni, różniej broni, pędziło na 4000 Kozaków. Kłuli i rąbali tę czeredę, wpędzili w bagna tych hajdamaków, drugich przyparli do rzeki i dużo potopili. Więcej 600 z końmi zabrali do niewoli, reszta uciekła do Białej, potem do Brześcia Litewskiego i gdyśmy się tam zbliżyli, uciekli do pińskich lasów i już więcej zbójów nie widzieliśmy.

L. Drewnicki

Przeprawa przez Berezynę 28 XI 1812 r. Brali w niej udział: międzyrzecki aptekarz Karol Eichler, międzyrzecki lekarz Tomasz Flejczerowski i właściciel Międzyrzeca, ks. Konstanty Czartoryski. Pozostały po nich pamiętniki, pomniki na cmentarzu i wdzięczna pamięć (obraz J. Suchodolskiego).

Gen. Michał Radziwiłł, uczestnik Powstania Kościuszkowskiego w 1794 roku, dowódca Legii Północnej 1807 r., w 1809 dowódca 5 pułku piechoty. Uczestnik wyprawy z 1812 roku. W 1813 odznaczył sięw obronie Gdańska, w Powstaniu Listopadowym od 20 I 1831 do 26 II 1831 Naczelny Wódz Armii Polskiej. Zesłany do Rosji. Znany jest jego list z Międzyrzeca z roku 1805. W 1815 r. brał ślub w kościele św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim. Występował w obronie dawnego parku (ogrodu) międzyrzeckiego.

Pierwszy z prawej na gniadym koniu to płk Jan Kozietulski, dowódca słynnej szarży w wąwozie Samosierra w Hiszpanii w 1808 roku (obraz H. Verneta). W 1818 r. jako dowódca 4 pułku ułanów stacjonował w Międzyrzecu Podlaskim.

Zaułek z łukami z początku XIX wieku.

Ks. Konstanty Czartoryski posiadał w Międzyrzecu niezwykłą kolekcję obrazów, w której znajdowały się te wspaniałe dzieła, przywiezione później do Weinhaus koło Wiednia.

Bitwa pod Grochowem 25 II 1831 r., która ocaliła Powstanie Listopadowe. Na koniu lewej strony kierujący batalią o Olszynkę gen. Józef Chłopicki, przy nim jego adiutant Adam Czartoryski, syn właściciela Międzyrzeca, oraz Michał Radziwiłł, teść właściciela, wtedy Naczelny Wódz Armii Polskiej (obraz W. Kossaka).

Generał J. Prądzyński, dowódca batalii pod Międzyrzecem.

Krzyż w hołdzie poległym w bitwie o Międzyrzec 29 VIII 1831 roku (m.in. ku uczczeniu pamięci gen. J. Prądzyńskiego, genialnego stratega, dowodzącego operacją pod Międzyrzecem), wzniesiony przez księdza infułata Korszniewicza.

ARYTMETYKA

Z TEORYA PRZYBLIZEN LICZEBNYCH

I Z NOTAMI

PREEZ

G-H. NIEWEGŁOWSKIEGO

Professora Analizy w Szkole Wyższej Polskiej (Mostparoasse), ulnatora matematyki w Cesarskiem Licentu Śgo Ludwika, w Paryżu.

PARYZ

W KSIĘGARNI KAROLA KROLIKOWSKIEGO

1866

Po upadku Powstania Listopadowego por. Grach Henryk Niewęgłowski, urodzony w Międzyrzecu Podlaskim. Wyemigrował do Francji i został sławnym matematykiem paryskim.

Ulica Henryka Niewęgłowskiego w Międzyrzecu Podlaskim. Została nazwana staraniem Towarzystwa Przyjaciół Nauk i dr. M. Kowalskiego.

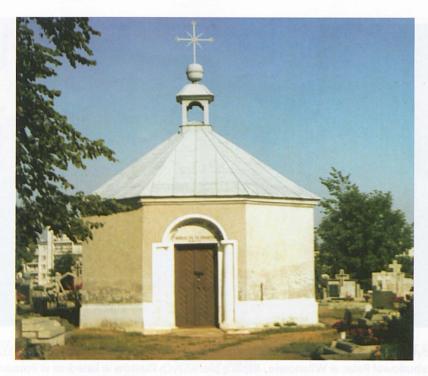
W roku 1852 hrabiowie Potoccy wznieśli nowy pałac, dzisiaj już nie istniejący. Projektował go Franciszek Maria Lanci.

Nieistniejący już pałac Potockich, spalony przez Niemców w roku 1918.

Obok dawego pałacu postawiono w 1840 roku noegotycką wieżyczkę, pomnik ufundowany przez księcia Konstantego Czartoryskiego.

Kaplica cmentarna pw. św. Rocha z 1839 roku.

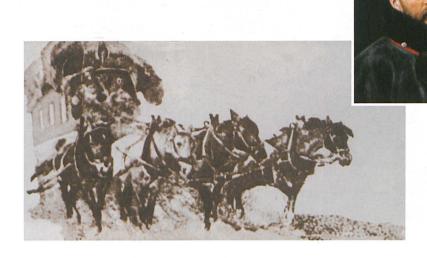
Dom z kolumnami z połowy XIX w. na resztkach gmachu z XVIII w.

Budynek zbudowany w 1855roku wg projektu słynnego architekta Lanciego, który przebudował Pałac w Wilanowie i kaplicę pierwszych Piastów w katedrze w Poznaniu.

Zespół dawnej poczty konnej: zajazd, stajnia i wozownia. Zbudowany w pierwszej połowie XIX wieku.

W 1856 roku zatrzymał się w Międzyrzecu na stacji pocztowej car Aleksander II i spożył tu obiad.

Z Międzyrzeca pochodził jeden z najsłynniejszych dowódców Powstania Styczniowego 1863 roku, K. Krysiński (zesłany w głąb Rosji).

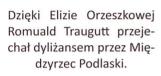
Pomnik na miejscu walki stoczonej przez oddział Krysińskiego 4 maja 1863 roku (ufundowany w 140 rocznicę przez ks. K. Korszniewicza i Akcję Katolicką).

Ulica Karola Krysińskiego.

Tablica odsłonięta w 145 rocznicę powstania 1863 roku i w 100 rocznicę śmierci płk. Karola Krysińskiego. Znajduje się obok Międzyrzeckiego Domu Kultury.

W oddziale Karola Krysińskiego uczestniczył w ataku na Międzyrzec Bolesław Prus (Aleksander Głowacki). Jego imię nosi Szkoła Podstawowa Nr 2.

Drugi sławny powstaniec międzyrzecki, kpt. Konstanty Jarocki. Trafił do zbioru nowel J. Iwaszkiewicza "Zarudzie". Na zdjęciu z małym synkiem.

W kościele św. Józefa jest piękny witraż przedstawiający męczeństwo Unitów międzyrzeckich i znany obraz z męczeństwem Unitów pratulińskich wg E. Radzikowskiego, ufund. przez ks. K. Korszniewicza.

Męczeństwo międzyrzeckiego Unity Symeona Józefaciuka w roku 1875 zostało także uwiecznione (grafika G. Herdy).

Przed tym budynkiem stacji kolejowej w 1883 roku Unici pod terrorem witali delegata Ojca Św., kard. Vanutella.

Szkoła im. męczeńskich Unitów.

Obecny kościół św. Józefa zamieniono siłą w 1875 r. na cerkiew prawosławną.

Fronton kościoła św. Józefa zamienionego na cerkiew.

Woda kolońska z fabryki Eichlera w Międzyrzecu w XIX w. była sławna w całej Europie.

Ulica Eichlera po przebudowie.

Rafał Hadziewicz (1803-1886), nauczyciel malarstwa w latach 1846-64 w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie. Autor obrazów religijnych i historycznych. Jego dzieło reprodukowane powyżej przedstawia króla Kazimierza Wielkiego nadającego przywilej włościanom. Inny obraz tego artysty przedstawiający św. Antoniego znajduje się w prawej nawie w kościele św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim.

Ks. A. Pleszczyński w latach prześladowań starał się umieścić w kościele św. Mikołaja dzieła wybitnych polskich malarzy.

Karol Miller (1835-1920) - Jan Kochanowski i kanclerz Jan Zamoyski w Czarnolesie. Inny obraz tego artysty przedstawiający św. Józefa znajduje się w lewej nawie w kościele św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim.

Obraz K. Millera przedstawiający św. Józefa, znajdujący się w kościele św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim.

Słynny malarz Ksawery Pilatti nie tylko ilustrował "Wizerunki książąt i królów polskich" J. I. Kraszewskiego, ale uwiecznił centrum Międzyrzeca w dzień targowy, po wielkim pożarze w 1875 roku.

Część miasta odbudowana po pożarze z 1875 roku (widok współczesny).

Dawny drewniany dom pounicki należący do parafii św. Józefa na ul. Warszawskiej (po przebudowie w XX w.), odrestaurowany przez ks. K. Korszniewicza.

Żołnierze rosyjscy w Międzyrzecu Podlaskim pod koniec XIX w.

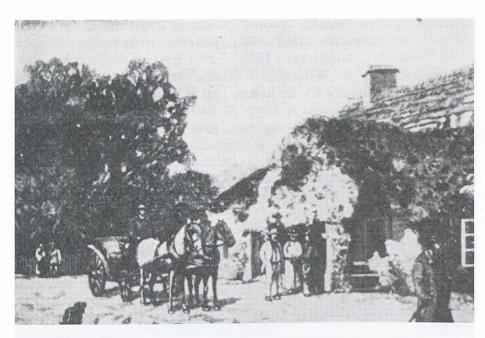
W roku 1888 znany malarz Walery Brochocki namalował kilka widoków Międzyrzeca. Dzięki niemu wiemy jak wyglądało wówczas miasto.

Część nadrzeczna miasta Międzyrzeca.

Uliczka żydowska w Międzyrzecu. Obraz W. Brochockiego.

Stuletni dworek w Międzyrzecu Podlaskim. Obraz W. Brochockiego.

Domy na palach w Międzyrzecu Podlaskim, nad rzeką Krzną. Obraz W. Brochockiego.

Domy w Międzyrzecu nad rzeką Krzną. Obraz W. Brochockiego.

Międzyrzec nad rzeką Krzną. Obraz Walerego Brochockiego z 1888 roku. W 1859 roku osuszono wielki staw znajdujący się przy obecnej ulicy Łukowskiej i zlikwidowano młyny wodne.

W latach 1976-1890 proboszczem kościoła św. Mikołaja był ks. Adolf Pleszczyński. Napisał pierwszą monografię dziejów parafii, bronił Unitów, ozdobił kościół obrazami wybitnych artystów. Został usunięty przez rząd carski.

Fragment ulicy ks. A. Pleszczyńskiego.

W Międzyrzecu urodził się i pracował wybitny botanik florysta, systematyk Bogumir Eichler, który prowadził po ojcu aptekę.

Międzyrzec pod zaborem rosyjskim w końcu XIX w. Obecny plac Jana Pawła II.

Na międzyrzeckim cmentarzu są także pamiątki po Unitach. Na zdjęciu grobowiec Unity Pawła Kondraciuka.

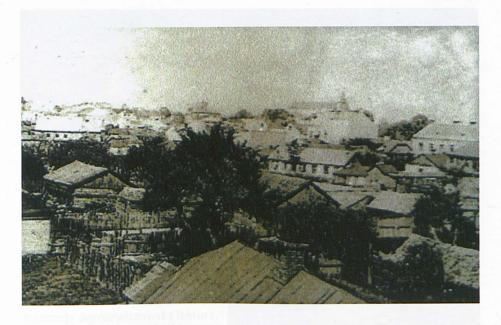
Pocztówka z Międzyrzeca z 1900 roku.

Stan dawnej gorzelni w 2000 roku.

Dworek polski na Stołpnie, obecnie ul. Kościuszki.

Międzyrzec Podlaski na początku XX w.

W 1903 roku przebywał w Międzyrzecu Henryk Sienkiewicz.

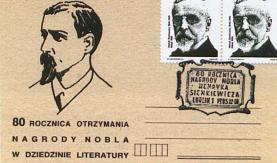

Uczniowie ze szkoły im. Henryka Sienkiewicza w Międzyrzecu Podlaskim (fot. z 2011 roku).

Część pałacu Potockich z werandą, od strony parku. Tutaj m.in. odpoczywał Henryk Sienkiewicz w czasie swojego pobytu w Międzyrzecu w 1903 roku.

Pocztówka z 1985 roku zachowana przez ucznia szkoły międzyrzeckiej.

Trzecią rocznicę przywrócenia imienia Henryka Sienkiewicza Szkole Podstawowej Nr 1 w Międzyrzecu Podlaskim uczniowie obchodzili 5 maja.

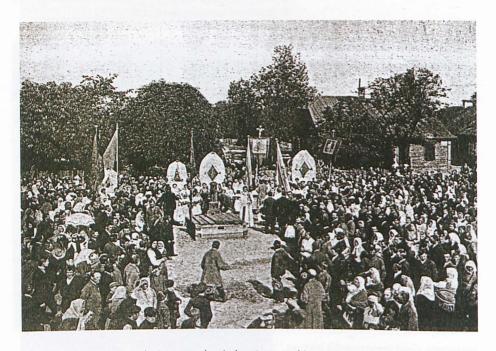
Inspiracja sienkiewiczowską lekturą.

W 1984 roku gościła w Szkole Podstawowej im. swego dziadka Maria Sienkiewicz, wnuczka noblisty.

Tablica w kościele św. Józefa upamiętniająca powstanie Straży Pożarnej w Międzyrzecu Podlaskim w 1904 roku (ufund. przez ks. K. Korszniewicza).

Procesja majowa, oczekująca przybycia bp. Jaczewskiego w Międzyrzecu w 1905 roku (pokłosie edyktu tolerancyjnego). Uczestniczyły w niej setki byłych Unitów.

W latach 1905-1907 dochodziło w mieście do zaburzeń rewolucyjnych, w tłumieniu których brało udział wojsko carskie.

Zbudowane w 1912 roku kapliczki "Drogi Krzyżowej" przy których odbywają się procesje (fot. z 2010 roku).

Nieistniejący już budynek zbudowany w 1914 roku.

Pomocnicza milicja miejska, powołana przez Niemców w 1917 roku.

Zdjęcie wykonane przez Niemców w czasie I wojny światowej. Cerkiew prawosławna (obecnie kościół św. Józefa) i fragment rynku (ob. Pl. Jana Pawła II).

Zaułek w Międzyrzecu z okresu I wojny światowej. Mal. K. Twardowski.

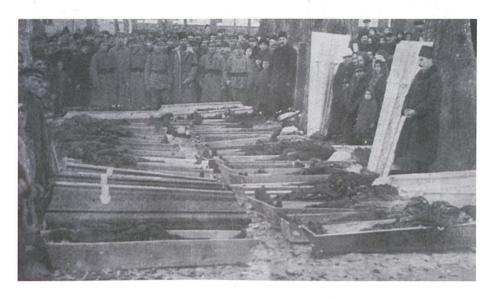
Powitanie oddziału POW 13 XI 1918 roku na rynku w Międzyrzecu Podlaskim.

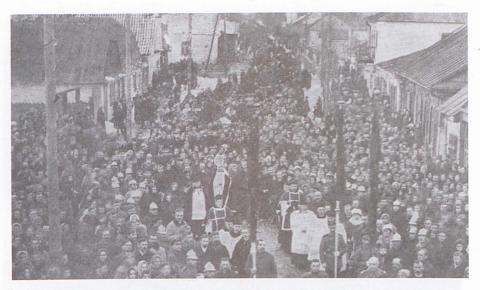
16 XI 1918 roku żołnierze niemieccy napadli na Międzyrzec, wymordowali załogę POW, spalili pałac i broniącą się stację kolejową.

Wg niektórych źródeł feldmarszałek August von Mackensen skierował tzw. huzarów śmierci na Międzyrzec Podlaski 16 XI 1918 roku.

Ekshumacja zamordowanych przez huzarów śmierci 20 XII 1918 roku.

Pogrzeb poległych peowiaków w Międzyrzecu Podlaskim 18 XII 1918 roku.

Mieszkańcy Międzyrzeca Podlaskiego w czasie Marszu-Patrolu upamiętniającego 93 rocznicę Krwawych Dni.

Uroczystości pod pomnikiem w 2011 roku.

W 1919 roku na Rynku w Międzyrzecu zasadzono 3 Dęby Niepodległości, na pamiątkę tego, że Polska powstała z 3 zaborów. Jeden z nich zachował się do dzisiaj i nosi imię marszałka Józefa Piłsudskiego. Pozostałe zniszczono w czasie najazdu bolszewików w 1920 roku.

Generał W. Sikorski bronił Międzyrzeca przed bolszewikami od 5 do 7 sierpnia 1920 roku.

Ulica generała Władysława Sikorskiego.

W 1920 roku swoje miejsce dowodzenia miał w Międzyrzecu gen. Władysław Sikorski. Oprócz ulicy jego imię nosi Liceum Ogólnokształcące.

Dni zagrożenia dla bytu narodowego. Sierpień 1920 roku. Bolszewicy przed synagogą w Międzyrzecu Podlaskim.

Pamiątką po marszałku Józefie Piłsudskim (1867 - 1935), patronie Peowiaków poległych w 1918 roku i zwycięskim wodzu, który w 1920 roku osobiście skierował brygadę kawalerii mjr. Jaworskiego na Międzyrzec, jest ulica nosząca jego imię i Dąb Niepodległości na Placu Jana Pawła II, z napisem na marmurze.

Jazda Ochotnicza majora Feliksa Jaworskiego, która w swym rajdzie w pogoni za cofającymi się bolszewikami wyzwoliła Międzyrzec Podlaski.

Grób ułana z 1920 roku i poległych w 1918 roku Poewiaków na międzyrzeckim cmentarzu.

Nieistniejący już budynek Szkoły Handlowej z 1921roku.

W 1921 roku dokonano rekonstrukcji kościoła św. Józefa.

W latach 1922 - 23 zbudowano nową bramę wjazdową (fot. u góry) i nową dzwonnicę przy kościele św. Józefa.

Do 1923 roku dobudowano 2 boczne kaplice i 2 zakrystie, a na frontonie umieszczono figurę św. Józefa.

Przebudowa i rekonstrukcja kościoła św. Józefa od roku 1921.

W 1922 roku powstał klub piłkarski "Huragan". To zdjęcie wykonano 12 lat później. Od lewej: 1. Stefan Parafiniuk, 2. B. Bogusławski, 3. Mikołaj Zaniewicz, 4. Władysław Staniszewski, 5. Stanisław Kostecki, 6. Gustaw Piórecki - zginał w Oświęcimiu, 7. Edward Zawierski, 8. Jan Bogucki, 9. Stanisław Petruczenko, 10. Antoni Tomaszewski - zginął w Oświęcimiu, 11. Władysław Wysokiński.

"Huragan" w 1967 roku. Od lewej: Edward Lisiuk, prezes Tadeusz Pablan, Zdzisław Petruczenko, Franciszek Wołek, Tadeusz Żechowski, trener Faustyn Petruczenko, Marian Jezierski, Władysław Jezierski, Józef Wojdat, kierownik drużyny Jerzy Kałużny. W przysiadzie: Jerzy Petruczenko, Zenon Daniel, Maciej Augustyniuk, Robert Kałużny, Jerzy Błaszczyk. Siedzą: Tadeusz Buchaj, Marian Bartocha.

W 1923 roku zbudowano gmach obecnego Urzędu Gminy, a w 1925 roku powstała Kasa Stefczyka - obecny Bank Spółdzielczy.

W 1925 roku oddano także do użytku nowy gmach Szkoły Powszechnej.

Gmach zbudowany w ciągu kilku dni w 1926 roku. Mieściła się w nim Straż Pożarna i kino "Bałtyk".

Ten sam budynek w 2011 roku.

21 sierpnia 1927 roku w kościele św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim w drodze do Kodnia zatrzymał się obraz M.B. Kodeńskiej. Procesji przewodniczył bp. Przeździecki.

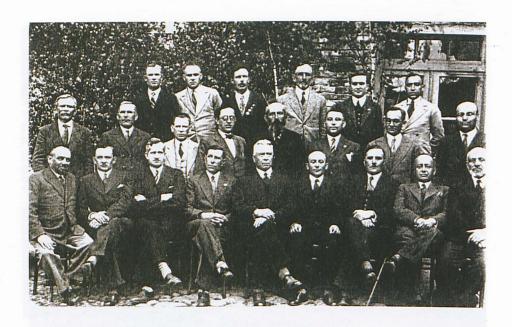
Rynek w Międzyrzecu Podlaskim w 1928 roku.

W 1928 roku ostatecznie wykończono budynek Urzędu Miasta, czyli Magistrat (stan z 2009 roku).

W roku 1928 i 1929 gościł w Międzyrzecu prezydent RP prof. Ignacy Mościcki. W tych latach na ul. Warszawskiej uroczyście witano prezydenta Mościckiego, zbudowano nawet bramę triumfalną.

Nowa Rada Miejska, w środku burmistrz Dionizy Korsak, 1930 rok. Fot. Rubin Migdał.

Międzyrzec Podlaski, ulica Lubelska, 1930 rok.

W 1930 roku hrabia A. Potocki wprowadził się do nowego pałacu. Na dole: współczesny wygląd pałacu od strony parku. Na górze: współczesny wygląd pałacu od strony ulicy Lubelskiej.

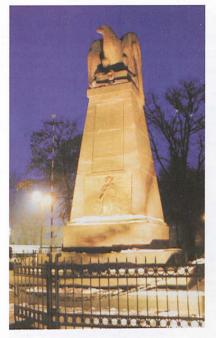
Sala kominkowa w Pałacu Potockich w latach 30-tych XX wieku.

Obecny wygląd sali kominkowej.

Wygląd dawnej oranżerii, czyli ogrodu zimowego w pałacu, obecnie znajdujcego się w remoncie i nie zagospodarowanego.

Miejsce po tym pomniku, zburzonym przez Niemców w 1940 roku.

W 1931 roku odsłonięto pomnik ku czci poległych Peowiaków.

Inż. Stanisław

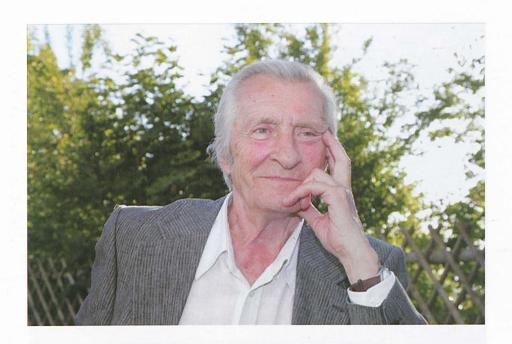
Wigura

Kpt. Pil. Franciszek Żwirko

W 1933 roku ul. Warszawską przemianowano na ul. Żwirki i Wigury - zwycięzców Challenge'u w Berlinie w 1932 roku. Dzięki nim Polska została wpisana do rejestru światowych rekordów lotniczych (zginęli tragicznie w 1932 r.). Po 1944 roku nazwy nie honorowano.

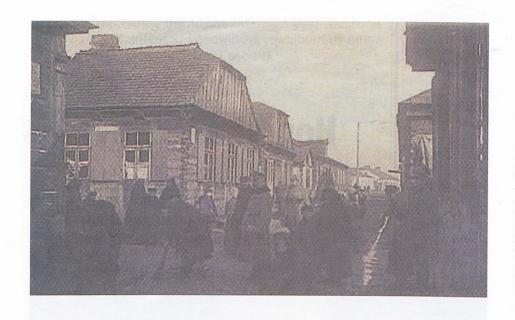

W 1934 roku w Międzyrzecu Podlaskim urodził się znany aktor Andrzej Kopiczyński.

Przedwojenny budynek Poczty Polskiej w Międzyrzecu Podlaskim, w którym pracował ojciec aktora.

Żydowska dzielnica w okresie międzywojennym.

Krzna przed regulacją, lata 30-te XX w.

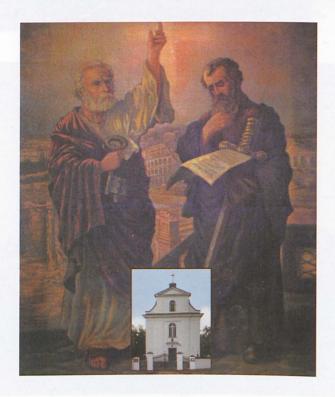
Dzielnica żydowska nad Krzną.

Hotel Europejski w centrum, lata 30-te XX w.

Budynek dawnej elektrowni międzyrzeckiej z lat 30-tych XX wieku.

Obraz św. Apostołów Piotra i Pawła namalowany przez J. P. Koźmińskiego w 1935 roku w odrestaurowanym wówczas kościele pod tym wezwaniem.

Manifestacja 3 Maja 1936 roku w Międzyrzecu Podlaskim. Pochód otwierają policjanci. Większość z nich zginie w Katyniu.

Fotografia wykonana 7 maja 1939 roku, przedstawia ks. bp. Czesława Sokołowskiego w otoczeniu Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Międzyrzecu Podlaskim. Obecny również hrabia Andrzej Potocki (drugi z prawej) wraz z małżonką Zofią. Wśród młodzieży Antonina Jędrzejewicz i Maria Jędrzejewicz z Żabiec (późniejsza katechetka w parafii św. Józefa w Międzyrzecu Podlaskim).

Maria Jędrzejewicz stoi po prawej stronie za ks. biskupem, za nią hrabina Zofia Potocka. Antonina Jędrzejewicz druga od lewej w rzędzie siedzących na dole.

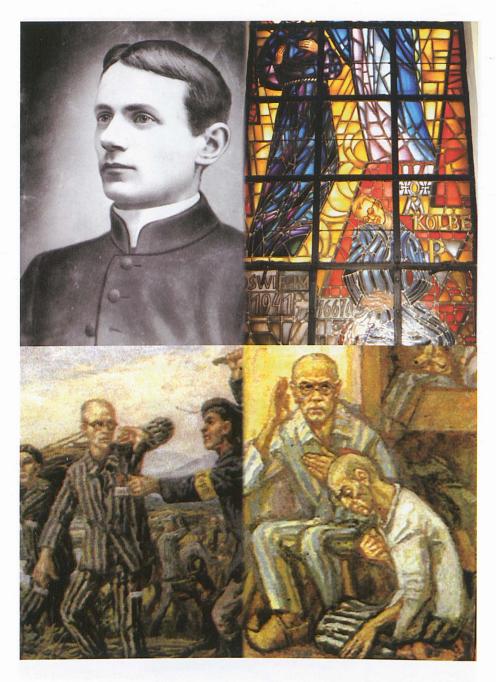
Tu gdzie dzisiaj znajduje się Skwer Armii Krajowej, w 1939 roku spadły niemieckie bomby i wypaliły centrum Międzyrzeca.

Wielu Międzyrzeczan zostało zamordowanych przez oprawców bolszewickich w Katyniu w kwietniu 1940 roku.

Tablica ku czci zamordowanych w Katyniu z 2011 roku (obok pomnika katyńskiego przy kościele św. Józefa, ufundowanego przez ks. inf. K. Korszniewicza)

Wielu Międzyrzeczan przebywało razem z o. Maksymilianem Kolbe w obozie zagłady w Oświęcimiu, ponosząc tam śmierć męczeńską. W kościele św. Józefa znajduje się tablica zamordowanych i witraż poświęcony o. Kolbe. Prob. ks. Pacewski z (u góry z lewej strony) doświadczał takich udręk jak w obozie o. Maksymilian. Zginął w 1942 roku.

Wojenne losy rodziny Małkiewiczów.

Karol, więzień obozu w Dachau.

Lucjan, po aresztowaniu wyskoczył z pociągu i ukrywał się. Zmarł na tyfus w 1942 roku.

Jan, wywieziony do ZSRR.

Bolesław, zmarł w obozie w ZSRR w 1945 r.

W tym budynku mieściłą się siedziba żandarmerii niemieckiej w czasie II wojny światowej w Międzyrzecu. Tu katowano przesłuchiwanych.

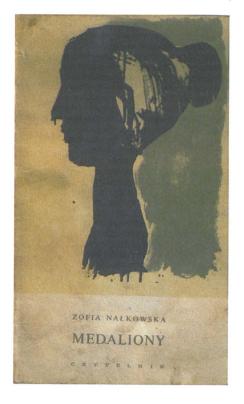
Klęczący Żydzi na rynku międzyrzeckim, spędzeni przez Niemców 26 sierpnia 1942 roku (przed zagładą w niemieckim obozie w Treblince).

Niemieckie ludobójstwo żydowskich mieszkańców Międzyrzeca Podlaskiego w 1942 roku.

Jedno z opowiadań Zofii Nałkowskiej dotyczy Międzyrzeca Podlaskiego. Ten wstrząsający obraz zbrodni masowej zagłady i męczeństwa został przetłumaczony na 10 języków.

Pomnik zamordowanych w latach 1939 - 44 przez okupantów niemieckich na cmentarzu międzyrzeckim.

Koło tego budynku żołnierze AK stoczyli w 1943 roku bój z żandarmerią niemiecką. Pamiątkowy przemarsz w 1998 roku.

Międzyrzec Podlaski. Pomnik poświęcony żołnierzom AK (fot. z 1998 roku).

127

Grób por. Franka T. Sibbett'a, lotnika amerykańskiego, zestrzelonego nad Międzyrzecem w 1944 roku.

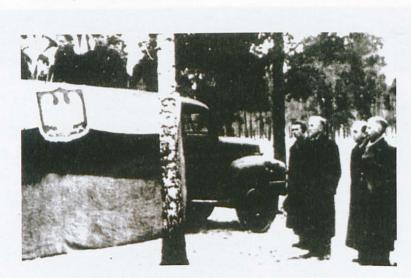

Pomnik włoskich żołnierzy, zamordowanych w Międzyrzecu w lipcu 1944 roku przez Niemców.

Międzyrzec Podlaski, 21 czerwca 1998 roku. Poczty sztandarowe na uroczystości patriotyczno-kościelnej, związanej z wyświęceniem pomnika uwieczniających poległych żołnierzy AK. Na taką uroczystość musiano czekać kilkadziesiąt lat.

Rok 1945. Kierownik Oddziału Informacji i Propagandy PPR w Międzyrzecu Podlaskim Władysław Ciesielski przemawia na masówce. Wiec komunistyczny w parku międzyrzeckim. Na trybunie samochodowej orzeł bez korony.

Rok 1946. Pogrzeb w Międzyrzecu zamordowanego przez komunistów działacza PSL, Józefa Jeleszuka.

Pogrzeb Józefa Jeleszuka, zamordowanego przez zbrodniczy reżim. Międzyrzec Podlaski, 17 czerwca 1946 roku.

Witraż w kościele św. Józefa wykonany przez jednego z ocalałych żołnierzy AK, wywiezionych w 1944 roku na Syberię do ZSRR, Stanisława Powalisza (wrócił do kraju w 1947 roku).

W tym nieistniejącym już budynku mieściła się kretownia UB.

Grota Matki Boskiej z Lourdes zbudowana w 1948 roku.

Zrywanie bruku z Rynku międzyrzeckiego (obecnie Plac Jana Pawła II) przez zobligowanych uczniów (drugi z lewej słynny aktor M. Kalenik).

Rynek po zerwaniu bruku został przemianowany na Plac generała Świerczewskiego.

W 1952 roku Urząd Bezpieczeństwa aresztował 34 uczniów w Międzyrzecu Podlaskim. Wśród uwięzionych znaleźli się m.in. Tomasz Wasilenko (na zdjęciu z lewej) i Elżbieta Górska (obecnie Dzikowska), przyszły dziennikarz, reżyser, artysta-fotograf i znany z telewizji milionom ludzi podróżnik (uczeń Wasilenko odsiedział 4 lata).

Bohaterowie ZEW, rok 1995. Panowie (od lewej): Tomasz Wasilenko, Maciej Wojdyński, Albert Zalewski, Tadeusz Stepulak, Zdzisław Kalenik, Zbigniew Tokarski, Marian Dąbrowski; oraz panie: mama i żona M. Wojdyńskiego, Stanisława Pawłowicz-Mikołajczuk, Barbara Dzwonkowska, Wanda Krajewska-Hofman, Alina Sieczko-Czapiewska, Alina Berger-Kalinowska.

Kolejka przed sklepem za czasów PRL (tzw. Sklep Siekierki).

Od lat 50-tych XX w. w tym gmachu mieściła się Spółdzielnia Szczeciniarsko-Szczotkarska.

Obecny wygląd dawnej Szczeciniarni.

Nieistniejący już budynek Spółdzielni Pracy "Odzież", zbudowany w latach 60-tych XX wieku.

Na tym miejscu obecnie stoi Galeria Międzyrzecka.

Nieistniejąca już hala produkcyjna ZREMB z lat 60-tych XX w.

Dawne hale produkcyjne od strony ulicy Radzyńskiej 11.

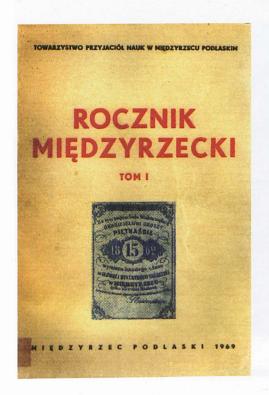
W latach 50-tych przebito nową arterię komunikacyjną. Była to ulica Partyzantów, która połączyła się z ul. Lubelską.

W roku 1962 Spółdzielnia mieszkaniowa oddaje pierwszy blok do zamieszkania.

W tym budynku do 1965 roku stacjonowali żołnierze rosyjscy.

W 1968 roku dr Marian Kowalski założył w mieście Towarzystko Przyjaciół Nauk. które rok później wydało I tom "Rocznika Międzyrzeckiego.

Plac generała Świerczewskiego w latach 70-tych XX w.

W latach 70-tych XX wieku powstały nowe osiedla mieszkaniowe.

W 1972 roku wybudowano nowy gmach Zespołu Szkół Zawodowych CZSR "SCh" przy ul. Siedleckiej.

Pielęgniarki czekają na obowiązkowy pochód 1-Majowy w 1973 roku.

W 1975 roku ks. K. Korszniewicz umieścił w kościele św. Józefa kolorowe witraże. Jeden z nich przedstawia Maryję jako Królową Polski i Świata.

W 1980 roku w Międzyrzecu wybuchły strajki i powstał NSZZ "Solidarność".

W 16-rocznicę powstania NSQQ "Solidarność" w Międzyrzecu Podlaskim

Ulotka w rocznicę powstania "Solidarności" w 1980 roku.

Po wprowadzeniu staniu wojennego 13 grudnia 1981 roku, w tym budynku zakwaterowano jednostkę ZOMO.

Fotografia z 2009 roku.

W 1983 roku zespół taneczny przy Spółdzielni Mieszkaniowej przyjął nazwę "Dzieci Podlasia".

W 1984 roku na cześć pochodzącej z Międzyrzeca artystki i piosenkarki Sławy Przybylskiej kino otrzymało nazwę "Sława".

Obecny wygląd kina i Urzędu Miasta.

W 1986 roku obchodzono 350-lecie Cechu Rzemiosł Różnych, który reaktywowano w mieście w 1982 r., po 30 latach nieobecności.

Uroczystości 350-lecia Cechu Kowalskiego w 1986 roku.

W 1986 roku inny dziecięcy zespół taneczny przyjął nazwę "Sezamki".

Fotografia z 2011 roku.

Kościół pw. Chrystusa Króla w Międzyrzecu Podlaskim, zbudowany przez ks. Korszniewicza w latach 1989-1993.

W 1989 roku ks. inf. Kazimierz Korszniewicz rozpoczął budowę nowego kościoła, jedną z wielu swych inwestycji w dziejach miasta.

Na zdjęciu m.in. członkowie I demokratycznie wybranej Rady Miejskiej w 1990 roku. Przew. R. Turyk, burmistrz S. Jarosz, R. Brodacki, S. Lesiuk, M. Olesiejuk, M. Paluszkiewicz, T. Żelisko, S. Żmijan.

W 1990 roku powstało Koło Sybiraków, czyli osób zesłanych na Syberię w latach 1939 - 45.

W 1991 roku powstał w mieście pierwszy kantor.

W 1992 roku powstała w mieście Terenowa Redakcja Katolickiego Radia Podlasie.

W 1994 roku oddano do użytku kościół pw. Chrystusa Króla.

Kościół Chrystusa Króla - ołtarz główny.

Obraz Chrystusa na tronie namalował Edward Jarmosiewicz z Bezwoli.

Ołtarz główny z nieistniejącego już kościoła pw. św. Jana Chrzciciela w Parczewie z 1 ćwierci XVIII wieku, barokowy, z rzeźbami św. Stanisława i Mikołaja oraz św. Elżbiety, Marii Magdaleny i Archanioła Michała w zwieńczeniu. Odrestaurowany przez ks. K. Korszniewicza.

Ołtarz Matki Boskiej Ostrobramskiej w kościele pw. Chrystusa Króla.

Ołtarz św. Kazimierza w kościele Chrystusa Króla.

W 1995 roku. ks. inf. K. Korszniewicz zainicjował w Niedzielę Palmową Drogę Krzyżową ulicami miasta. Zwyczaj ten utrzymał się do dzisiaj.

Pierwszy pomnik papieża w diecezji siedleckiej na południowym Podlasiu wzniesiony przez ks. inf. K. Korszniewicza w 1996 roku, po beatyfikacji męczeńskich Unitów

Najbliższy współpracownik błogosławionego Jana Pawła II, ks. kardynał Stanisław Dziwisz, został w 2010 roku Honorowym Obywatelem Miasta Międzyrzec Podlaski.

W 1996 roku przemianowano były Plac Gen. Świerczewskiego na Plac Jana Pawła II.

Pomnik na międzyrzeckim cmentarzu, odsłonięty staraniem ks. inf. K. Korszniewicza w 1996 roku, poświęcony Dzieciom Nienarodzonym, zamordowanym pod sercem matki.

W 1997 roku wybudowano krytą pływalnię "Oceanic".

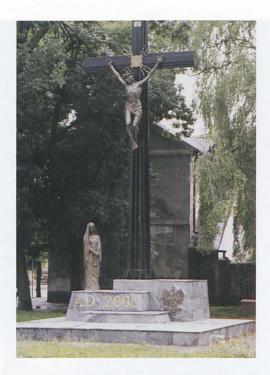

W 1997 roku Szkoła Podstawowa nr 3 otrzymała imię Jana Pawła II.

W 1998 roku pojawiły się w Międzyrzecu pierwsze światła sygnalizacyjne.

W 1999 roku ks. inf. K. Korszniewicz wzniósł Krzyż Milenijny 2000-lecia Chrześcijaństwa.

W 2000 roku oddano do użytku nowy blok operacyjny.

W 2001 roku odsłonięto pomnik wielkiego męża stanu, Prymasa Tysiąclecia Kardynała Stefana Wyszyńskiego (1901-1981), ufundowany przez ks. K. Korszniewicza. Uczeń międzyrzeckiego LO, Bronisław Piasecki, był osobistym sekretarzem i kapelanem Prymasa.

Dla uczczenia VII Pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w 2002, roku ks. Korszniewicz zainstalował w kaplicach bocznych kościoła św. Józefa dwa nowe witraże. Po lewej stronie przedstawiający św. Faustynę, a po prawej św. Rodzinę.

W 2002 roku w Międzyrzecu rozpoczął działalność nowo wybudowany Zakład Cukierniczy LIDER'S.K-G Sp z o.o. W kolejnych latach powstały nowe hale produkcyjne wyposażone w nowoczesne, zautomatyzowane linie produkcyjne. firma utworzyła prawie 500 nowych miejsc pracy.

W odnowionym pałacu Potockich znalazł w 2002 roku siedzibę Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Inauguracja roku akademickiego na KULu w Międzyrzecu Podlaskim w 2002 roku.

W 2003 roku ks. Korszniewicz odnowił i poświęcił kaplicę w pałacu Potockich. W latach 1944-45 Rosjanie trzymali w niej swoje konie, a za czasów PRL był tu magazyn.

W 2003 roku odsłonięto staraniem ks. inf. Korszniewicza i Akcji Katolickiej pomnik bohaterów 1863 roku.

W 2004 roku rozpoczęto przebudowę Placu Jana Pawła II.

W 2005 roku wzniesiono staraniem ks. Korszniewicza tryptyk ku uczczeniu Unitów, obrony Jasnej Góry i Golgoty Wschodu.

15 marca 2006 roku otwarto w Międzyrzecu Podlaskim nowy Zakład Produkcyjny Wytwórni Pasz "WIPASZ" w Wadągu. W Zakładzie utworzono ok. 50 miejsc pracy.

W 2006 roku ks. inf. K. Korszniewicz wzniósł pomnik ks. Jerzego Popiełuszki. Od 2010 roku relikwie tego Błogosławionego znajdują się w kościele św. Józefa.

W 2007 roku ukończono rewitalizację Placu Jana Pawła II.

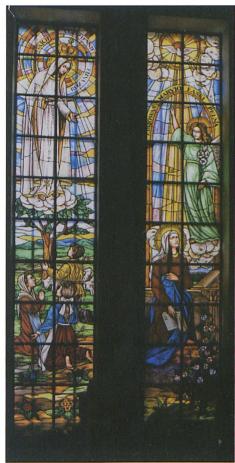

W 2008 roku do użytku oddano obwodnicę Białystok - Lublin.

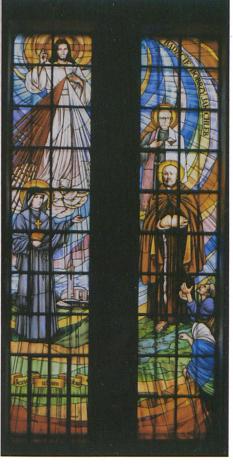

W 2008 roku powstał w ramach projektu "Moje Boisko Orlik" kompleks boisk sportowych z zapleczem sanitarno-szatniowym: boisko do piłki nożnej o wymiarach 30 x 62 m ze sztuczną nawierzchnią trawiastą oraz boisko wielofunkcyjne o nawierzchni poliuretanowej, przystosowanej do gry w siatkówkę, koszykówkę i tenisa ziemnego.

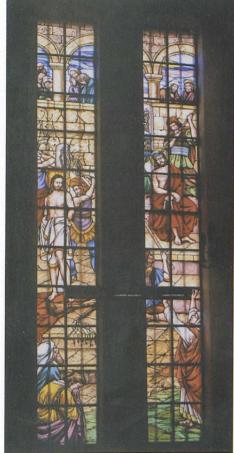
W latach 2006 - 2008 zainstalowano w kościele Chrystusa Króla nowe witraże.

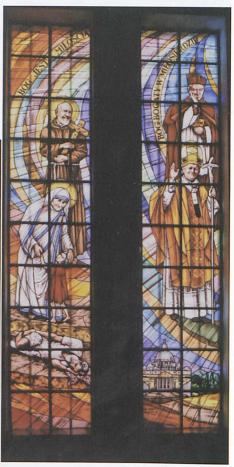

Witraż w kościele Chrystusa Króla. Z lewej Objawienie w Fatimie w 1917 roku, z prawej Zwiastowanie NMP.

Witraż w kościele Chrystusa Króla. Z lewej Siostra Faustyna i Miłosierdzie Boże, z prawej O. Maksymilian Kolbe i Brat Albert Chmielowski.

Witraż w kościele Chrystusa Króla. Z lewej Ojciec Pio i Matka Teresa z Kalkuty, z prawej Prymas Stefan Wyszyński i papież Jan Paweł II.

Witraż w kościele Chrystusa Króla. Z lewej biczowanie Jezusa, z prawej ukoronowanie cierniem.

Biwak Międzyrzeckiego Stowarzyszenia Rozwoju Żeglarstwa w 2008 roku.

Słuchacze międzyrzeckiej filii Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w 2008 roku.

Pierwsze ośrodki turystyczne na terenie "Międzyrzeckich Jeziorek".

Rzeźba ku czci eksterminowanego społeczeństwa żydowskiego pt. "Modlitwa" z 2009 roku.

17 maja 2009 roku: ambasador Izraela Cwi Raw-Ner wspólnie z bp. Z. Kiernikowskim dokonuje odsłonięcia rzeźby.

W 2009 roku w nowym miejscu zaczął prosperować Chiński Market.

Miasto otrzymało w drodze darowizny rzeźby, których autorem jest Henryk Burzec, artysta urodzony w Międzyrzecu, znana postać w świecie sztuki, honorowy Obywatel Miasta Międzyrzec Podlaski.

Co roku Akcja Katolicka kwestuje na rzecz renowacji zabytkowych nagrobków. W 2009 roku odnowiono 3 zaniedbane pomniki na międzyrzeckim cmentarzu rzymskokatolickim.

Pod koniec 2009 roku otwarto nowy sklep "Biedronki".

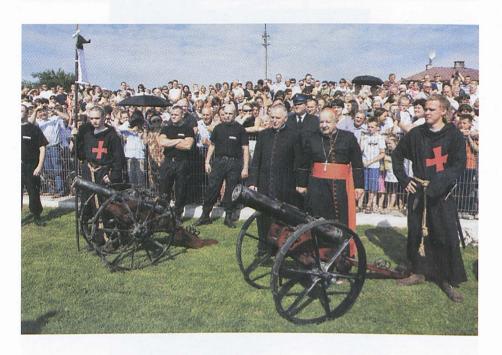

13 czerwca 2010 roku odsłonięto nowe tablice.

Kard. Stanisław Dziwisz 24 sierpnia 2010 roku wysiada z helikoptera po lądowaniu na międzyrzeckim stadionie.

Dostojnego gościa witały tłumy ludzi, wystrzały z miejscowych armat i międzyrzeccy Templariusze.

Pomnik "Solidarności" z fragmentem Muru Berlińskiego, odsłonięty przez Kard. Dziwisza w 2010 roku.

Wybudowana w 2010 roku aleja Katyńska, wzdłuż której posadzono pamiątkowe dęby.

Chodnik ze ścieżką rowerową wzdłuż Krzny, wybudowany w 2010 roku.

W 2010 roku otwarto nowe przejście do kościoła św. Mikołaja.

W 2010 roku udostępniono zabytkowe piwnice pod plebanią w parafii św. Mikołaja.

W czerwcu 2011 roku w kościele św. Józefa umieszczono relikwie bł. Jana Pawła II.

17 września 2011 roku był Dniem Otwartym dla wszystkich w Szkolnym Muzeum przy Zespole Placówek Oświatowych Nr 3.

Co roku w Międzyrzecu obchodzony jest Dzień Papieski. W 2010 roku młodzi aktorzy zaprezentowali musical "Na zawsze razem" na motywach dramatu Karola Wojtyły "Przed sklepem jubilera".

W 2011 roku na Pl. Jana Pawła II otwarto ekskluzywną kawiarnię.

W 2011 roku umożliwiono wirtualny spacer po mieście.

W grudniu 2011 roku otwarto Galerię TESCO.

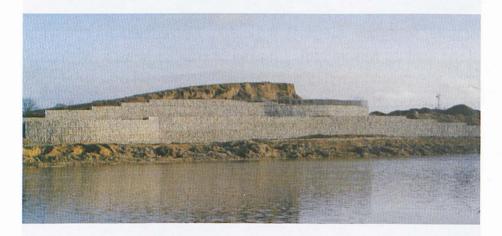

Od prawej: burmistrz A. Grzyb, dziekan ks. J. Brzozowski, przew. Rady Miasta R. Matejek.

15 grudnia 2011 roku otwarto w Międzyrzecu pierwsze sztuczne lodowisko.

Wizualizacja całorocznego stoku igielitowego z wyciągiem talerzykowym i kaskadowej, trzypoziomowej plaży (w budowie).

Unici w Drelowie bronią swego kościoła - obraz międzyrzeckiego artysty K. Kubiszyna.

Gwiazda Betlejemska - obraz K. Kubiszyna.

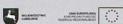
ŁUKI ROZPOROWE

Łuki rozporowe, o półkolistych sklepieniach kolebkowych, usytuowane są w wąskich uliczkach prowadzących na rynek miejski, pomiędzy murowaną XVIII i XIX - wieczną azabudową pierzejową w formie dwukondygnacyjnych kamienic. Ten niezwykle rzadko spotykany element architektoniczny odnaleźć można u takich miastach jak Jerozollma, Praga, czy Wilno. Jest on świadectwem kultury żydowskiej i oprócz funkcji konstrukcyjnej posiada znaczenie symboliczne, które mówi o przymierzu Boga z ludem wybranym. Patrząc z perspektywy, półkoliste elementy rozmieszczone równomiernie w giębi uliczek nakładają się na siebie tworząc przejście w formie "tęczowych łuków". Łuki unizek nakatugi ulizakach wychodzących na staromiejski rynek o kształcie nieregularnego prostokąta i wymiarach 102,5 x 130 m., który ulokowany został wraz z przylegył m niego układem komunikacyjnym oraz kwartałami zabudowy został wraz z przylegył m prawie magdeburskim. Rynek pełnił przede wszystkim funkcję placu targowego.

SPLIT ARCHES

SPLIT ARCHES
Barrel-vault split arches are situated in a maze of narrow streets, leading to the market square. They are surrounded by two-storey tenement houses with historical frontages, dating back to the 18° and 19° Centuries. This is an extremely rare architectural element, which can be seen in such cities as Jerusalem, Prague and Vilnius. A sign of the Dewish culture, it not only serves the constructive function, but it also bears a symbolic mening which reflects the covenant between God and the Chosen People. Viewed in perspective, the semicircular elements regularly arranged along the old streets overlap, creating a passage of "rainbow arches". The arches are located not he streets facing the Old Town Market Square, which has the shape of an irregular rectangle sized 102.5 x 130 m. It was established in the 15° Century, together with the adjacent communication system and quarter buildings, in accordance with Maadeburg Law. Back then, it served the function of a marketplace. Magdeburg Law. Back then, it served the function of a marketplace.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P.W. ŚW. JÓZEFA **OBLUBIEŃCA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY**

Głównym elementem zespołu jest kościół rzymskokatolicki. Historia świątyni sięga XVI w., kiedy to Jan i Zofia Danilowiczowie w 1564 r. ufundowali pierwszą w mieście drewnianą cerkiew unicką p.w. św. 11860aja. uluniowan pierwszą w miescie urewnaną cerkiew ulinca, p.w. sw. mikosja. W latach 1782-84 na miejscu starej drewnianej cerkwi, kosztem ks. Adama Czartoryskiego, wzniesiono nową, murowaną. W 1874 r. została zmieniona na cerkiew prawoslawną. Od 1918 r. Świątynia należy do zespolu budynków parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Józefa OMMP. Ostałecznie kościół uzyskał szatę neobarokową. Murowany, na rzucie prostokąta z przebiterium zamkniętym trójbocznie i dwoma kaplicami po

Wnętrze kościola salowe. Nawa główna, prezbiterium z kaplica w kościola salowe. Nawa główna, prezbiterium i kaplica tej samej wysokości zakończone są plaskim tympanonem i spływami zakończonymi obeliskami. Elewacje kościola artykulowane są lizenami. Fasada główna jest jednoosiowa, zwieńczona tympanonem i spływami zakończonymi obeliskami. W skład zabytkowego kompleksu wchodzą również: murowana brama (1923 r.) wraz z dawnym ogrodzeniem cmentarnym (1783 r.), stanowiące pierzeje rynku staromiejskiego, dzwonnica murowana (1923 r.), plebania, dom služby kościelnej z organistówką

THE SAINT JOSEPH THE BRIDEGROOM OF THE BLESSED VIRGIN MARY CHURCH COMPLEX

The Roman Catholic church is the main building in the complex. Its history dates back to the 16° Century, when Jan and Zofia Danilowiczowie founded the first wooden church in the city (in 1564), established as the Saint Nicolas Uniate Church. In 1782-94 a new brick church was built on the site of the former one, using funds provided by Adam Czartoryski. In 1874 it was transformed into an Orthodox church. Since 1918 this church has belonged to the Saint Joseph the Bridgegroun of the Blessed fund and normal Catholic paris complex.

benditud by the church acquired Neo-Baroque features. It was made of brick on the projection of a rectangle, with a trilateral closed presbytery and two lateral chapels, covered by a two-sided roof. The interior of the alseless church. The nave, the chancel and the chapels are pleased to the service of the chapels are the church. The chapels are pleased to the chapels elevation of the church is divided by flat ledges. The main facade is based on one axis, crowned with a tympanum and obelisks. The entire historical complex also includes a brick gate (1923) with a former cemetery wall (1783), constituting the former frontage of the old town market square, a brick campanile (1923), a presbytery and a worship house with an organ room.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI Z KAPLICA CMENTARNA P.W. ŚW. ROCHA

Cmentarz grzebalny został założony w 1807 r. jako rzymskokatolicki i unicki na gruncie darowanym przez Konstantego Adama Czartoryskiego. W 1874 r. utworzono część prawosławną czynną do 1919 r. W 1839 r. na miejscu starej kaplicy drewnianej św. Rocha zbudowano nową, murowaną. W 1885 r. zmieniono jej funkcję na dom przedpogrzebowy dla wyznawców prawosławia i katolików. tunkcję na dom przeppogrzepowy dla wyznawcow prawosawa i katolikow. Ma Murowana z cegły kapilica posadowiona została na rzucie ośnioboku. Ma jednoprzestrzenne, centralne wnętrze, przykryte dachem namiotowym z czworoboczną sygnaturką, oświetlone okrągłymi okulusami. We wnętrzu ołtarz neobarokowy z obrazem św. Rocha. Na cmentarzu odnaleźć można przykłady najstarszych nagrobków w mieście. Znajdują się tu nagrobek rodzinny Eichlerów, pomik amerykańskiego lotnika zestrzelonego podczas II wojny światowej, a także zbiorowa mogiła zolnierzy Polskiej Organizacji Wojskowej, którzy 16 listopada 1918 roku polegli, walcząc o wyzwolenie miasta - tzw. Krwawe Dni Międzyrzeca.

THE ROMAN CATHOLIC CEMETERY WITH THE SAINT ROCH CEMETERY CHAPEL
This cemetery was founded in 1807 as the Roman Catholic and Unlate cemetery on land donated by Konstanty Adam
Czartoryski. In 1874 a new Greek Catholic section was established, open until 1919. In 1839 a new brick cemetery chapel was built on the site of the former wooden Saint Roch Chapel. In 1885 its function was switched to a pre-funeral house, intended for Orthodox and Roman Catholics. The brick chapel was based on the projection of an octagon. It has a single-space central interior, covered by a tented roof bearing a four-sided Ave-bell. It is equipped with a rounded oculus lighting system. It houses a Neo-Baroque altar with an image of Saint Roch. The cemetery features some the oldest tombstones in the city, including the tomb of the Eichler family, the monument of an American aviator shot down during the Second World War, and the collective grave of the Polish Military Organisation soldiers who died on 16 November 1918 in the fight for the liberation of the city – the so-called Bloody Days of Międzyrzec.

CMENTARZ ŻYDOWSKI

Obecny kirkut założony został w 1810 r. w pobliżu starego kirkutu z przełomu XVI/XVII w.

Najstarszą część stanowi narożnik północno – zachodni. Około1943 r. zniszczony przez Niemców. W 1946 r. uporządkowany kosztem Abrahama zniszczony przez niemcow. w 1946 r. uporząckowany kosztem Abrahamia i Sary Finkelsteinów. Z około 1000 znajdujących się na cmentarzu płyt, na swolm pierwotnym miejscu znajduje się około 80. Znaczna część wmurowana w parkan cmentarzu, Najstarsze macewy z lat 1708 - 1709 wmurowane w ścianie polnocnej. Najbardziej interesujące są zachowane stele żeliwne z lat

THE JEWISH CEMETERY

The present Jewish cemetery was established in 1810 near the old kirkut dating back to the turn of the 17" Century. Its oldest part is the north-western corner. Around 1943 it was destroyed by the Germans. In 1946 Abraham and Sara Finkelstein financed the cleaning of the cemetery. Out of approximately 1000 slabs located at the cemetery, about 80 remain in their original locations. A significant part of these are mounted on the cemetery fence wall. The oldest matzevas from the years 1708 – 1709 are on the northern wall. The most interesting ones are the preserved cast-iron stellas of the classicistic style from the years 1833 – 1844. Also located here are the mass graves of Jews murdered in the years 1942-43 during the liquidation of the Międzyrzec Ghetto. Until this day the kirkut is a testimony to the history of the town as a place of many cultures and beliefs.

DAWNA SZKOŁA PARAFIALNA XIX w.

Budynek dawnej szkoły parafialnej projektu włoskiego architekta Franciszka Marii Lanciego. Powstał w latach 1850-1851 w stylu willi toskańskiej, ufundowany przez Augusta Poniatowskiego. Murowany cegly na zaprawie wapiennej, fundamenty z kamienia. Piwnica sklepiona krzyżowo. Obiekt wzniesiono na rzucie litery L. Dłuższy bok ustawiony kalenicowo do ulicy, krótszy szczytowo. Część krótsza jednoprzestrzenna, część dłuższa z podcieniem wspartym na 4 słupach. Przykryty jest dachami dwuspadowymi z filarami i sygnaturką w szczycie wyższej części. Budynek ten o prostej formie i wyważonych proporcjach wpisuje się swym charakterem w architektury romantycznej XIX w. Po 1945 r. użytkowany przez Urząd Miejski, obecnie pełni funkcję salki katechetycznej.

No.

THE FORMER PARISH SCHOOL (19" CENTURY)

The building of the former parish school was designed by an Italian architect, Francis Maria Lanci. Founded by August Poniatowski, it was constructed in 1850-1851 in the Tuscan villa style. The walls were made of brick, using lime mortar, while the foundations were made of stone. The basement has a cross vault. The whole building is based on the projection of the letter L. The longer leg is situated with its roof ridge parallel to the street, whereas the shorter one faces the street. The shorter section has a single-space structure, whereas the longer one features an arcade supported by four pillars. The building is covered with two-sided rooves, with an Ave-bell located at the top of the higher section. This simple-structured and well-proportioned building matches the 19th Century Romanticism style. After 1945 it was used by the Town Council, while now it serves the function of a catechetical building

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P.W. ŚW. MIKOŁAJA

Głównym elementem zespołu jest kościół rzymskokatolicki, erygowany w 1477 r. jako pierwsza świątynia murowana w stylu gotyckim terenie miasta. Po pożarze przebudowany w latach 1753-56, otrzymując cechy barokowego

W latach 1802-1811 ponownie przebudowany wg projektu architekta Christiana Piotra Algnera, uzyskując widoczną do dziś klasycystyczną fasadę parawanową nawiązującą do kościoła św. Anny w Warszawie. Kościół ma układ bazylikowy, trójnawowy z prezbiterium. Wnętrze kościoła skrywa sklepienie krzyżowe wsparte na sześciu filarach. Z lewej strony znajdują się: prezbiterium renesansowe i epitafium księcia Piotra Zbaraskiego wykonane w 1586 r. Na elewacji budynku i wewnątrz znajdują się pamiatkowe tablice. wmurowane ku czci zasłużonych księży. W skład zespołu wchodzą również inne obiekty: dzwonnica późnobarokowa (1747 r.), kapliczka (1753-56 r.), brama i mur cmentarny przy kościele (1905 r.), plebania (pocz. XX w.) wraz z budynkiem gospodarczym (I poł. XIX w.), dawny wikariat (mur. 1874 r.).

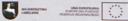
SEP 1

THE SAINT NICOLAS CHURCH COMPLEX

The Roman Catholic church, founded in 1477 as the first brick-built Gothic church in the city, is the main element of the complex. Destroyed by fire, it was rebuilt in 1753-56, acquiring certain Baroque features. In 1802-1811 it was rebuilt again, based on the design developed by Christian Piotr Aigner, an architect, acquiring a Classicistic curtain facade, resembling that of the Saint Ann Church in Warsaw. The church was structured in the basilica style, comprising three naves and a chancel. The interior features a cross vault, supported by six pillars. The left section of the church houses a Renaissance chancel and the epitaph of Duke Piotr Zbaraski, built in 1586. The outer and inner walls of the building bear a number of commemorative plaques with the names of meritorious priests. The complex also comprises other buildings, such as the late-Baroque campanile (built in 1747), the chapel (1753-56), the cemetery gate and walls, adjacent to the church (1905), the presbytery (early 20" Century), including a utility building (the 1" half of the 19" Century), and the former presbytery (1874).

ZESPÓŁ POCZTY KONNEJ

Budynki poczty powstały w XIX w. W 1823 r. na mocy porozumienia zarządcy dóbr międzyrzeckich Leonarda Godlewskiego i sekretarza generalnego Dyrekcji Generalnej Poczty Królestwa Polskiego Karola Widulińskiego, powstał zespół trzech obiektów, składający się z centralnie usytuowanego budynku poczty oraz budynków powozowni i stajni ulokowanych po obu stronach. Budynek główny usytuowany kalenicowo do ulicy, założony na planie prostokąta z przedsionkiem. Całość założenia dopelniał wybrukowany dziedziniec-podjazd

z parkanem. Budynki parterowe wzniesiono w stylu klasycystycznym z dachami spadzistymi czterospadowymi. Obiekty charakteryzuje powściągliwa artykulacja elewacji z profilowanym gzymsem wieńczącym, obiegającym budynki.

213

THE HORSE POSTAL SERVICE COMPLEX

The buildings of the postal service were built in the 19" Century. In 1823, by power of an agreement between Leonard Godlewski, the administrator of Międzyrzec property, and Karol Müdufiski, Secretary General of the Directorate General for the Postal Service of the Kingdom of Poland, a complex of three structures was established, Directorate General for the Postal Service of the Kingdom of Poland, a complex of three structures was established, consisting of the centrally-situated building of the post office, and the buildings of the cach-house and stables located on both sides. The main building is situated with its ridge towards the street, rectangular with a vestibule in plan. The whole layout was completed with a paved courtyard-driveway with a fence. The one-storey buildings were erected in classicistic style with sloping hip rooves. The structures are characterised by an undemonstrative articulation of the elevation, with a profiled surmount comices which encircle the buildings.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P.W. ŚW. APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA

Głównym elementem zespołu jest kościół rzymskokatolicki wzniesiony w latach 1772-74, kosztem Augusta Czartoryskiego. wzniesiony w latach 1772-74, kosztem Augusta Czartoryskiego. Pierwotnie pelnił funkcję cerkwi greko-katolickiej, a od 1918 r. jest świątynią katolicką. Obiekt wymurowano z cegły, na planie prostokąta z trójboczną absydą. Ma urokliwe, jednonawowe, sa-lowe wnętrze, poprzedzone kruchtą z dwoma pomieszczeniami po bokach. Zwieńczeniem tego są sklepienia kolebkowe na gurtach z działalna zactaki. Jisanami, podpierajeczni halkowana z zprzego.

lunetami. Ściany wnętrza, jak i elewacji, podzielone zostały lizenami podpierającymi belkowanie z gzymsem wieńczącym. Zwarta bryła kościola przykryta została dachem dwuspadowym. Nad absydą zastosowano dach namiotowy. W skład zabytkowego kompleksu wchodzą: kościół, dzwonnica oraz mur cmentarny. Posiadają one cechy stylu neobarokowego i klasycystycznego.

MICHES!

THE CHURCH OF SAINTS PETER AND PAUL THE APOSTLES COMPLEX

The Roman Catholic church, built in 1772-74 with funds provided by August Czartoryski, is the main building in the complex. It has functioned as a Roman Catholic church since 1918, whereas initially it served as a Greek Catholic church. The entire building is made of brick. Its structure is based on a rectangle with a three-section apsis. It has a charming single-nave interior, preceded by a church-porch with two lateral rooms. At the top there are barrel vaults on buttresses with telescopes. Both the inner and outer walls are divided by flat ledges supporting the entablature with a crowning cornice. The concise structure of the church is covered with a twosided roof, whereas a tented roof is mounted over the apsis. The historical complex includes the church, the campanile and a cemetery wall. They all bear certain Neo-Baroque and Classicist features.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY

Zespół Pałacowo-Parkowy założony został w I połowie XVII wieku na tzw. Nowym Mieście. Kształtowały go rody Tęczyńskich, Daniłowiczów, Sieniawskich, Denhoffów, Czartoryskich, Potockich oraz pracujący dla nich wybitni czaroryskich, Potockich oraz pracujący dla nich wybich architekci, tacy jak: Christian Piotr Algner, Franciszek Maria Lanci, Antoni Dygat. Palac wchodzący w skład Zespolu to realizacja z lat 30-tych XX wieku, wg projektu Antoniego Dygata. Piętrowy korpus główny wzniesiono na planie prostokąta przykrytego czterospadowym dachem. Główne wejście umieszczono od północy w osiowo usytuowanym ryzalicie. Od strony południowej znajduje się zejście do

wejstie umieszczania od pomocy w osłowa osytowanym ryzanice. Od strony potuniowej znajuje się zejsze ogrodu przez taras osłonięty od wschodu i zachodu dwoma parterowymi, mocno wysuniętymi ryzalitami, z których jeden pełnił funkcję oranżerii. Na uwagę zasługuję zachowany w części wystrój wnętrz i charakter budynku, jako przyklad połączenia "stylu polskiego" z wczesnym modernizmem oraz fakt, iż wiek XX był okresem, w którym rzadko wznoszono oblekty rezydencjonalne. Godne uwagi są również fragmenty XVIII/XIX-wiecznych nasadzeń: lipy, kasztanowce oraz dobrze zachowane, pełne uroku aleje grabowe, wchodzące niegdyś w skład tzw. "dzikiej promenady". Kompleks Zespołu Pałacowo-Parkowego tworzą również zabudowania projektu F.M. Lanciego, wieżyczka pamiątkowa po pałacu Potockich tzw. "baszta", kapliczka św. Floriana, jak również spichlerz wzniesiony w drugiej połowie XIX w.

THE PALACE-PARK COMPLEX

The Palace-Park Complex was established in the first half of the 17° Century in the so-called New Town. It was shaped by the Houses Tęczyński, Danilowicz, Sieniawski, Denhoff, Czartoryski and Potocki, as well as the prominent architects working for them, such as Christian Piotr Algner, Franciszek Maria Lanci and Antoni Dygat. The Palace forming part of the Complex is an accomplishment from the 1930s, according to the design of Antoni Dygat. The storeyed main body is rectangular in plan, covered by a hip roof. The main entrance is located on the north side in the axially-situated risalit. On rectangular in plant, overset by a inprior. In main entrainer is located on the north side in the axiany-statuted resamble the south side there is a descent to the garden through a terrace sheltered from the east and the west by two one-storey, strongly-advanced projections, one of which performed the function of an orangery. Especially noteworthy is the partly-preserved interior decoration and nature of the building, as an example of combining the "Polish style" with early modernism, and the fact that the 20" Century was a period when residential structures were rarely erected. Also worthy of note are fragments of 18"/19" Century plantations: lindens, horse chestnuts, and well-preserved, full of charm, hornbeam alleys, once part of the so-called "wild promenade". The Palace-Park Complex is also formed by buildings based on the designs of F.M. Lanci, Potocki's palace memorial turret (the so-called "donjon"), and St. Florian's chapel, as a erected in the second half of the 19" Century.

DAWNY MAGISTRAT

Obiekt wzniesiony w 1838 r. w północno – wschodniej pierzei rynku miejskiego, na działce wydzielonej z cmentarza unickiej cerkwi św. Mikołaja jako murowany, kryty blachą cynkową, parterowy budynek. Po pożarze w 1845 r. odbudowany i nadbudowany o jedno piętro w 1929 r. wg projektu inż. J. Radziewanowskiego. Budynek na rzucie prostokąta, murowany, otynkowany, stropy płaskie z dachem dwuspadowym. Fasada podzielona pilastrami na trzy części, w strefie środkowej, od frontu szczyt z zegarem i balkon. Od tyłu duża facjata z dachem dwuspadowym, od frontu nadstawna nad lekko zryzlitowaną częścią środkową. Od 1918 r. pełnił funkcję magistratu.

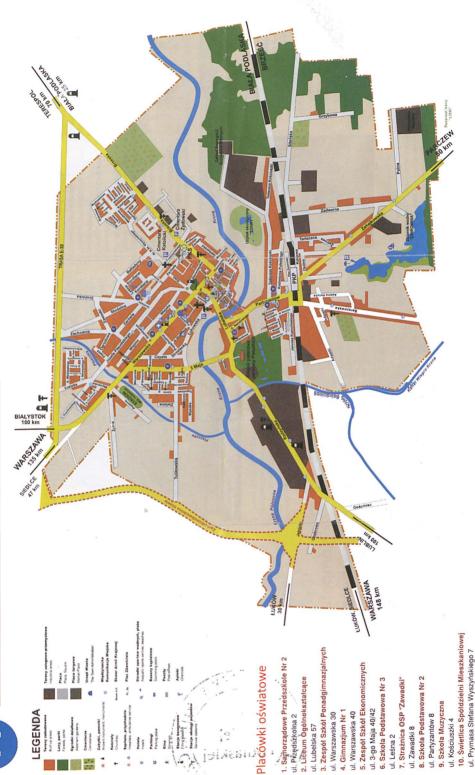
THE FORMER TOWN HALL

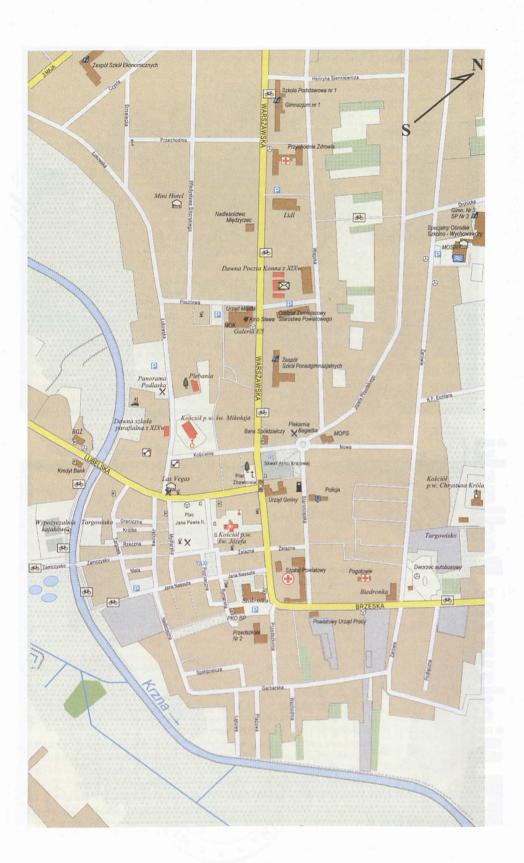
The building was erected in 1838 in the north – east frontage of the town market, on a lot assigned from the cemetery of the St. Nicholas Uniate Orthodox church as a one-storey building in brick, covered with sheet zinc. After the fire in 1845 it was rebuilt and had one floor added in 1929, according to the design of engineer J. Radziewanowski. The building is rectangular in plan, brick, plastered, with a flat pitched roof. The facade is divided by pilasters into three parts: in the middle area, on the front top, there is a clock and a balcony; in the back area there is a big facade with a pitched roof; in the front, there is a slight risallt in the middle part. From 1918 it has served as the Town Hall.

Międzyrzec Podlaski

ul. Radzyńska 4, 21-560 Międzyrzec Podlaski tel. +48 83 371 61 60, fax +48 83 371 74 61, www.tirmet.pl, e-mail: tirmet@poczta.onet.pl

P.H.U. TIRMET KULIK MIROSŁAW

Autoryzowany Serwis Pojazdów Cieżarowych

Firma powstala w 1997 roku.

Zajmujemy się naprawą pojazdów ciężarowych. Firma przoduje w użyciu nowych technologii do napraw pojazdów oraz prostowania ram.

NAPRAWY MECHANICZNE:

- Remonty główne silników
- Naprawy skrzyń biegów
- Naprawy tylnych mostów
- Naprawa i wymiana mechanizmów zawieszenia pojazdów
- Wykonujemy regulację osi i kół pojazdów

NAPRAWY POWYPADKOWE:

- Prostowanie ram
- Naprawa i lakierowanie kabin pojazdów
- Kompleksowa obsługa pojazdów po wypadku

OKRĘGOWA STACJA KONTROLI POJAZDÓW

Badanie techniczne pojazdów

OBSŁUGA KLIENTÓW I SPRZEDAŻ CZĘŚCI ZAMIENNYCH

NAPRAWA POJAZDÓW CIĘŻAROWYCH

Remonty główne silników (Volvo, Man, Mercedes, Scania, Daf, Renault, Iveco);

Remonty, naprawy skrzyń biegów (ZF, EATON);

Diagnostyka i naprawy systemów ABS, EBS; ECAS, EPS, EDC Sprawdzenie okresowe tachografów;

Regeneracja chłodnic, intercoolerów;

Naprawy i prostowanie ram pojazdów;

Naprawy podwozi;

Naprawy powypadkowe pojazdów;

Obsługa klimatyzacji (ciężarowe, osobowe);

Kompleksowa obsługa Klienta w zakresie naprawy powypadkowej.

Do prostowania i napraw ram używamy nowoczesnej technologii szweckiej firmy JOSAM: przyrządów pomiarowych, pomp, siłowników hydraulicznych, ram i nitownie do nitowania nitów stalowych w ramach.

Do podgrzewania ram używamy podgrzewaczy indukcyjnych firmy JOSAM, dzięki czemu nie zmieniamy struktury stali konstrukcyjnych i nie narażamy instalacji pojazdów na uszkodzenia, które mogą powstać podczas używania otwartego plomienia z palnika.

AUTORYZOWANA STACIA SERWISOWA

MIĘDZYNARODOWY TRANSPORT DROGOWY I SPEDYCJA EUROPTIR

21-560 MIĘDZYRZEC PODLASKI, UL. RADZYŃSKA 9A TEL. (083) 371 29 59, FAX (083) 371 34 44, TEL. (083) 371 72 91 / 92 / 93 WŁAŚCICIEL TEL. 0602 474 335

E-MAIL: SPEDYCJA@EUROPTIR.PL, EUROPTIR@EUROPTIR.PL, WWW.EUROPTIR.PL

Bank Spółdzielczy

w Międzyrzecu Podlaskim

21-560 Międzyrzec Podlaski ul. Warszawska 22 tel. (83) 371 42 58, 371 55 79 fax (83) 371 42 65

O/Drelów ul. Plac Bankowy 2 21-570 Drelów tel./fax: (83) 372 00 33

O/Komarówka Podlaska ul. Ks. Jana Rudnickiego 7 21-311 Komarówka Podlaska tel. (83) 353 50 16

F/Kąkolewnica 21-302 Kąkolewnica tel. (83) 372 27 73

P.K./Międzyrzec Podlaski ul. Prymasa S.Wyszyńskiego 7 tel. (83) 371-73 68

P.K./ Międzyrzec Podlaski ul. Partyzantów 59 d tel. (83) 371 75 83

Lekarze specjaliści Laboratorium USG/USG 4D Fizjoterapia

Specjalista Endokrynolog lek. med. Małgorzata Berndt

Specjalista Onkolog lek. med. Krzysztof Patyra

Specjalista Radiolog - USG lek. med. Wojciech Stańczuk

Specjalista Ortopedii lek. med. Robert Kandyba

Terapia manualna i osteopatia mgr fizjoterapii Piotr Dec

21-570 Międzyrzec Podlaski ul. J. Piłsudskiego 83 tel.: 83 371 51 51, tel. kom.: 604 182 499

Przedsiębiorstwo MIKA działa w branży skupu i przetwórstwa owoców leśnych i upraw.

Produkuje warzywa i owoce mrożone w nowoczesnej zamrażalni.

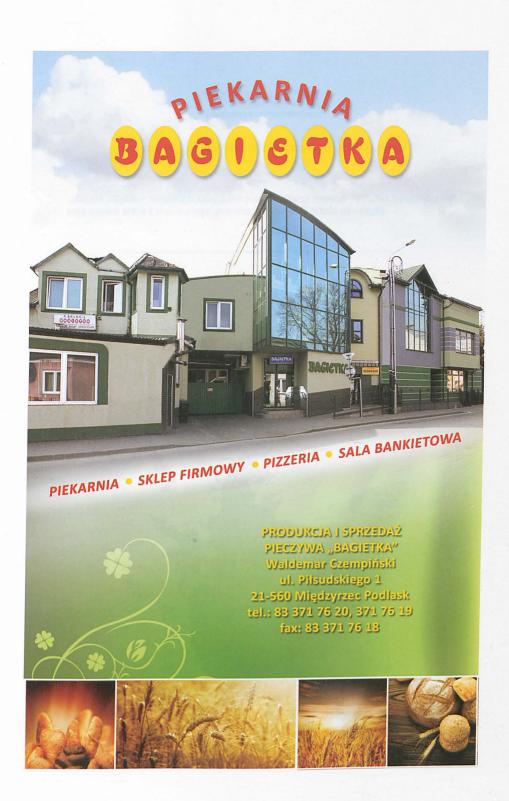
Bogatą ofertę stanowią także produkowane:

- konserwy owocowo-warzywne
- kompoty
- ogórki konserwowe
- sałatki warzywne
- grzyby marynowane
- dżemy

MIKA Kazimierz Mikołajczak ul. Wiejska 4 21-505 Janów Podlaski

tel.: +48 83 341 30 67, +48 83 341 23 18, +48 83 341 23 19 fax: +48 83 341 36 03 www.mikafood.eu

studio grafiki naświetlarnia CTP drukarnia introligatornia

Wykonujemy: katalogi, foldery, książki, czasopisma, plakaty, teczki, naklejki, bloczki, wizytówki, ulotki, kalendarze, planery, opakowania i wiele innych prac.

21-570 Drelów ul. Męczenników Podlaskich 8 e-mail: poligraf@list.pl www.poligraf-druk.pl tel.: 83 372-03-23 fax: 83 372-03-23 tel. kom.: 609-300-505

609-300-523

